

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий досвід та
українська практика»

здобувача Бородатої Ольги Олегівни

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гурова Юлія Сергіївна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри:

д.е.н., професор Столярчук Я.М.

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

05 Соціальні та поведінкові науки

051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант) освітньо-
професійної програми «Міжнародна
економіка»

_____ Людмила ЦИМБАЛ

«_____» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної
економіки

_____ Ярослава СТОЛЯРЧУК

«_____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти Бородатій Ользі Олегівні

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий досвід та українська практика»

Тему затверджено наказом ректора Університету «23» червня 2025р. №837

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах: Наукових видань, довідкових матеріалах, аналітичних звітах тощо

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Розділ 2	АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ
Розділ 3	СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ
Об'єкт дослідження:	процес управління об'єктами інтелектуальної власності в глобальній інноваційній системі.
Предмет дослідження:	сутність, чинники, індикатори, механізми, інструменти, моделі, стратегії, концепції, тенденції, політики та ефективність управління об'єктами інтелектуальної власності на глобальному ринку технологій.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	виявлення закономірностей, принципів, ефективних механізмів та шляхів підвищення ефективності управління об'єктами інтелектуальної власності з урахуванням міжнародного досвіду та української практики.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	визначити наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності проаналізувати ключові теоретичні концепції управління об'єктами інтелектуальної власності в світовій науковій літературі дослідити глобальні та національні механізми регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності, включаючи нормативно-правові аспекти та інституційну структуру
У розділі 2	здійснити порівняльний аналіз підходів США, ЄС та країн Азійського регіону щодо захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності охарактеризувати стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні визначити ключові виклики управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні та оцінити відповідність національної практики міжнародним стандартам
У розділі 3	обґрунтувати напрями інтеграції української системи управління інтелектуальною власністю у глобальний економічний простір розробити пропозиції щодо вдосконалення національної нормативно-правової та інституційної інфраструктури у сфері інтелектуальної власності визначити перспективні економічні інструменти та інноваційні моделі комерціалізації інтелектуальної власності в Україні

Завдання підготував науковий керівник

(підпис)

Гурова Ю. С.

« ____ » _____ 20__ р.

Завдання одержав здобувач

(підпис)

Бородата О. О

« ____ » _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 85 сторінок, перелік джерел посилення з 81 найменувань.

«Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий досвід та українська практика»

Об'єктом дослідження є процеси управління об'єктами інтелектуальної власності в глобальній інноваційній системі.

Предметом дослідження є сутність, чинники, індикатори, механізми, інструменти, моделі, стратегії, концепції, тенденції, політики та ефективність управління об'єктами інтелектуальної власності на глобальному ринку технологій.

Метою дослідження є виявлення закономірностей, принципів, ефективних механізмів та шляхів підвищення ефективності управління об'єктами інтелектуальної власності з урахуванням міжнародного досвіду та української практики.

Для досягнення мети були сформовані такі *завдання*:

- визначити наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності;
- проаналізувати ключові теоретичні концепції управління об'єктами інтелектуальної власності в світовій науковій літературі;
- дослідити глобальні та національні механізми регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності, включаючи нормативно-правові аспекти та інституційну структуру;
- здійснити порівняльний аналіз підходів США, ЄС та країн Азійського регіону щодо захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;
- охарактеризувати стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні;
- визначити ключові виклики управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні та оцінити відповідність національної практики міжнародним стандартам;

- обґрунтувати напрями інтеграції української системи управління інтелектуальною власністю у глобальний економічний простір;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення національної нормативно-правової та інституційної інфраструктури у сфері інтелектуальної власності;
- визначити перспективні економічні інструменти та інноваційні моделі комерціалізації інтелектуальної власності в Україні.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення національної системи охорони та комерціалізації інтелектуальних прав. Отримані висновки можуть бути застосовані у діяльності підприємств, наукових установ та освітніх організацій для підвищення ефективності управління нематеріальними активами і формування стратегій їхнього правового захисту. Розроблені рекомендації здатні сприяти посиленню інноваційної активності, розвитку ринку ліцензій і технологій, а також адаптації української практики до міжнародних стандартів управління інтелектуальною власністю.

Інформаційною базою є наукові публікації, монографії, статті і аналітичні матеріали, присвячені теорії та практиці управління інтелектуальними активами, міжнародні і національні нормативно-правові акти у сфері інтелектуальної власності, патентні та ліцензійні бази даних, а також звіти і статистичних матеріалів державних і міжнародних організацій.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків списку використаних джерел, додатків.

Ключові слова: інтелектуальна власність, управління інтелектуальними активами, охорона прав інтелектуальної власності, правовий захист, комерціалізація інновацій, патентування, авторське право, ліцензування, трансфер технологій, інноваційна діяльність, економічна ефективність, конкурентоспроможність, стратегічне управління, цифровізація.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	7
1.1. Наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності	7
1.2. Концептуальні моделі управління об'єктами інтелектуальної власності у глобальному науково-технологічному обміні.....	18
1.3 Глобальні та національні механізми регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності: нормативно правові аспекти та інституційна структура.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	38
2.1. Аналіз підходів США, Європейського Союзу та країн Азійського регіону до захисту й комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.....	38
2.2. Стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні.....	44
2.3. Виклики управління інтелектуальною власністю в Україні та ступінь узгодженості національної практики з міжнародними стандартами і сучасними тенденціями	49
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	57
3.1. Напрями інтеграції української системи управління об'єктами інтелектуальної власності у глобальний економічний простір.....	57
3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності національної нормативно- правової та інституційної інфраструктури у сфері інтелектуальної власності.	65
3.3. Розвиток економічних інструментів та інноваційних моделей комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в Україні.....	69

ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах стрімкого розвитку інновацій, цифрових технологій та глобальної конкуренції система управління об'єктами інтелектуальної власності поступово перетворюється на ключовий елемент функціонування світового ринку знань, технологій та творчих рішень. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 2024 році у світі було подано рекордні 3,7 млн патентних заявок, що на 4,9% перевищує показник попереднього року [1]. Швидкі темпи технологічних змін, такі як розвиток штучного інтелекту, big data, блокчейн-рішень, цифрових систем обліку та управління активами, зумовлюють необхідність безперервної модернізації механізмів правового захисту, комерціалізації та трансферу знань. Одночасно зростає роль кібербезпеки та цифрових способів фіксації авторства. Таким чином, у глобальному, регіональному й національному масштабах система інтелектуальної власності перебуває у стані постійної трансформації, що є природною реакцією на прискорення інноваційних процесів у всіх сферах економіки. Для України ця тенденція має особливе значення, адже інтеграція у світовий інноваційний простір та залучення високотехнологічних інвестицій вимагають не лише гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, але й оновлення інституційних підходів, цифровізації процедур обліку й реєстрації прав, розвитку механізмів комерціалізації та забезпечення належного рівня кіберзахисту. В умовах, коли глобальний ринок інтелектуальної власності розвивається швидше, ніж традиційні регуляторні моделі, здатність держави та бізнесу адаптуватися до цих змін стає критичним фактором економічної конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття управління об'єктами інтелектуальної власності стало предметом ґрунтовного вивчення як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Значний внесок у формування теоретичних засад здійснили Д. Тіс, Е. Пенроуз та Г. Грант [18; 19], які розглядали інтелектуальні ресурси як ключове джерело конкурентної переваги підприємства, Г. Хелп та К. Айзенгардт [20] досліджували концепцію динамічних здібностей, що визначають здатність підприємства ефективно використовувати й трансформувати свої

інтелектуальні активи у відповідь на зміни зовнішнього середовища. Г. Чесбро [21] розглядав механізми обміну знаннями, спільних інноваційних розробок та ліцензування в межах концепції відкритих інновацій. Дослідники С. Лундвал та К. Фрімен [23] наголошували на важливості інституційного середовища, законодавчої бази та державної політики у формуванні умов для розвитку національних інноваційних систем. Українські вчені У. В. Антонюк [58] та І. В. Довжук [6] акцентують увагу на особливостях правозастосування та необхідності модернізації національної системи захисту інтелектуальної власності відповідно до міжнародних стандартів. Антонюк Л. та Ільницький Д. [15] досліджують вплив цифрової трансформації на розвиток людського капіталу, формування компетентностей майбутнього та трансформацію національної економіки. В свою чергу, В. В. Вірченко [7] обґрунтовує роль нематеріальних активів у формуванні конкурентоспроможності національної економіки.

Метою дослідження є виявлення закономірностей, принципів, ефективних механізмів та шляхів підвищення ефективності управління об'єктами інтелектуальної власності з урахуванням міжнародного досвіду та української практики.

Для досягнення мети були сформовані такі **завдання**:

- визначити наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності;
- проаналізувати ключові теоретичні концепції управління об'єктами інтелектуальної власності в світовій науковій літературі;
- дослідити глобальні та національні механізми регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності, включаючи нормативно-правові аспекти та інституційну структуру;
- здійснити порівняльний аналіз підходів США, ЄС та країн Азійського регіону щодо захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;
- охарактеризувати стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні;

- визначити ключові виклики управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні та оцінити відповідність національної практики міжнародним стандартам;
- обґрунтувати напрями інтеграції української системи управління інтелектуальною власністю у глобальний економічний простір;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення національної нормативно-правової та інституційної інфраструктури у сфері інтелектуальної власності;
- визначити перспективні економічні інструменти та інноваційні моделі комерціалізації інтелектуальної власності в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси управління об'єктами інтелектуальної власності в глобальній інноваційній системі.

Предметом дослідження сутність, чинники, індикатори, механізми, інструменти, моделі, стратегії, концепції, тенденції, політики та ефективність управління об'єктами інтелектуальної власності на глобальному ринку технологій.

Методи дослідження. Для досягнення мети було застосовано комплекс методів, що забезпечують системний і об'єктивний аналіз проблеми. Використано загальнонаукові методи, зокрема аналіз і синтез для вивчення сутності управління інтелектуальною власністю, індукцію та дедукцію для формування логічних висновків, а також порівняльний метод для зіставлення світового та українського досвіду у сфері охорони і комерціалізації інтелектуальних прав.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у можливості поглиблення наукового розуміння механізмів створення, охорони та комерціалізації інтелектуальних активів, узагальнення міжнародного досвіду та адаптації його до українських умов. Теоретично результати сприяють формуванню системного уявлення про управління інтелектуальною власністю, виділенню ключових принципів і закономірностей у цій сфері. Дослідження дає підстави для розробки інструментів оцінки ефективності управління правами та стратегій їх комерційного використання. Практична значущість проявляється у можливості використання висновків і рекомендацій організаціями, підприємствами та державними інституціями для

підвищення ефективності охорони прав, стимулювання інноваційної діяльності та інтеграції української системи управління інтелектуальною власністю у світовий контекст.

Інформаційна база дослідження складається з наукових публікацій, монографій, статей і аналітичних матеріалів, присвячених теорії та практиці управління інтелектуальними активами, міжнародних і національних нормативно-правових актів у сфері інтелектуальної власності, патентних та ліцензійних баз даних, а також звітів і статистичних матеріалів державних і міжнародних організацій. До інформаційної бази включено матеріали, що відображають досвід провідних країн у сфері охорони, комерціалізації та трансферу технологій, дослідження української практики управління нематеріальними активами.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 85 сторінок, список використаних джерел – 81 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності

У сучасних умовах ринок об'єктів інтелектуальної власності посідає ключове місце в структурі глобальної економіки, оскільки забезпечує міжнародний обіг знань, технологій, брендів і творчих продуктів. Його розвиток тісно пов'язаний із цифровою трансформацією, появою нових інноваційних бізнес-моделей та поглибленням транснаціональної взаємодії, що зумовлює поступове розширення масштабів і функціональних можливостей цього ринку. Унаслідок цих процесів інтелектуальна власність перетворюється на важливий економічний актив, здатний формувати довгострокову конкурентоспроможність як окремих компаній, так і національних економік загалом. Глобалізований характер ринку інтелектуальної власності виявляється через зростання міжнародної мобільності технологій та правової охорони, універсалізацію регуляторних підходів і посилення взаємозалежності між національними системами інноваційного розвитку. Збільшення кількості транскордонних патентних заявок, активне поширення світових технологічних трендів, швидке впровадження цифрових інструментів, а також підвищення ролі інтелектуальних активів у капіталізації компаній свідчать про формування єдиного глобального простору, у межах якого відбувається обіг результатів інтелектуальної діяльності.

Наукове вивчення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності ґрунтується на інтеграції юридичних, економічних та соціально-філософських підходів. Насамперед доцільно окреслити сутність поняття інтелектуальної власності, адже саме воно є вихідною категорією для формування системи правової охорони та економічного управління нематеріальними активами.

У Конституції України інтелектуальна власність визначається як сукупність виключних прав на результати інтелектуальної діяльності [2]. Проте більш розгорнуте визначення наведено у Цивільному кодексі України. Згідно зі ст. 418 ЦКУ, право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт, визначений законом [3]. Відповідно, об’єкти інтелектуальної власності становлять собою конкретні види результатів інтелектуальної діяльності чи засобів індивідуалізації, на які поширюються правомочності суб’єктів. Їх перелік не є вичерпним і постійно розширюється з огляду на розвиток технологій, появу нових форм творчості та цифрових активів.

Міжнародне бачення сутності інтелектуальної власності закріплене у Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ). У п. VIII ст. 2 Конвенції наголошується, що інтелектуальна власність охоплює творіння людського розуму, зокрема винаходи, літературні й художні твори, промислові дизайни, а також символи, зображення та назви, що застосовуються у сфері комерції [4]. Документ також визначає основні види інтелектуальної власності, а саме патенти, авторське право, торговельні марки, промислові зразки, географічні зазначення, комерційні таємниці та інші форми інтелектуальних активів.

У працях дослідників інтелектуальна власність трактується як сукупність прав, що виникають у результаті творчої діяльності людини та забезпечують її автору як особисте так і майнове визнання. Такий підхід дозволяє розглядати інтелектуальну власність не лише як правову категорію, а і як важливий економічний актив, який впливає на формування інноваційної економіки та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Сутність об’єктів інтелектуальної власності визначається через їх функціональні характеристики, що включають можливість створення економічної вигоди, забезпечення правової охорони та реалізації творчого потенціалу автора або правовласника. В табл.1 наведені найбільш поширені наукові підходи до визначення сутності та класифікації об’єктів інтелектуальної власності.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення сутності та класифікації об’єктів інтелектуальної власності [5, ст. 58-64]

Науковий підхід	Сутність підходу	Критерії класифікації об’єктів інтелектуальної власності	Приклади об’єктів
Юридичний	Розглядає інтелектуальну власність як сукупність прав, що виникають у результаті творчої діяльності та забезпечують охорону та захист авторських і майнових прав	Вид права (авторське, патентне, суміжні права), правовий режим (особисті немайнові, майнові)	Авторські твори, винаходи, промислові зразки, торговельні марки
Економічний	Визначає інтелектуальну власність як ресурс, що має економічну цінність і впливає на розвиток інновацій та конкурентоспроможність	Економічна цінність, комерційна придатність, ступінь новизни	Патенти, ліцензії, програмне забезпечення, бази даних
Соціально-філософський	Розглядає інтелектуальну власність як результат творчої діяльності та фактор розвитку культури та науки	Внесок у розвиток суспільства, творча та культурна значущість	Літературні твори, наукові дослідження, художні твори
Порівняльно-правовий	Досліджує регулювання інтелектуальної власності у різних країнах та міжнародних системах	Правові системи (національні, міжнародні), тип об’єкта, рівень охорони	Авторські права у США, патенти в ЄС, торговельні марки ВОІВ
Інноваційно-економічний	Аналізує роль об’єктів інтелектуальної власності у створенні інноваційних продуктів та їх комерціалізацію	Потенціал монетизації, інноваційність, технологічна новизна	Стартапи, програмні продукти, біотехнологічні винаходи

Юридичний підхід до вивчення інтелектуальної власності розглядає її як сукупність правових засад, що постають унаслідок творчої діяльності людини та надають охорону її авторських і матеріальних інтересів. У межах цього підходу інтелектуальна власність тлумачиться не лише як плід творчості, а як правовий інститут, що унормовує стосунки між митцями та суспільством, окреслює межі вжитку об’єктів творчості іншими особами та запроваджує механізми правової відповідальності у випадку порушення прав. Аналіз правових норм дозволяє визначити, які об’єкти підлягають охороні, які права виникають у їхніх власників і яким чином ці права можуть реалізовуватися на практиці [6].

Основою правового регулювання інтелектуальної власності є законодавчі акти, міжнародні договори, норми та конвенції, що формують правове поле для захисту авторських та суміжних прав, патентів, промислових зразків і торговельних марок. У правовій доктрині розрізняють різні види прав, що виникають у сфері інтелектуальної власності, серед яких авторське право, патентне право та суміжні права. Авторське право охоплює твори літератури, науки і мистецтва, забезпечуючи охорону немайнових і майнових інтересів творця. Патентне право надає захист винаходам, корисним моделям та промисловим зразкам, регламентуючи порядок їх використання, передачі та комерціалізації.

У межах юридичного підходу важливе значення має правовий режим об'єктів інтелектуальної власності, який визначає розмежування особистих немайнових і майнових прав. Особисті немайнові права забезпечують визнання авторства, неприпустимість спотворення твору та право на оприлюднення результатів творчої діяльності, тоді як майнові права регулюють комерційне використання об'єкта, його продаж, ліцензування або передачу іншим особам. Права власника інтелектуальної власності підлягають державному захисту, що включає адміністративні, цивільні та кримінальні механізми. Судова практика підтверджує, що правовий захист авторських та патентних прав створює передумови для розвитку творчої та інноваційної діяльності, стимулює винахідництво та забезпечує економічне визнання результатів інтелектуальної праці [7, с.174-181]. Юридичні норми також визначають строки охорони об'єктів, порядок їх реєстрації та процедури підтвердження прав, що дозволяє систематизувати знання про інтелектуальні продукти та встановити чіткі правила їх використання.

Дослідження об'єктів інтелектуальної власності крізь призму юридичного підходу передбачає класифікацію за видом права та за правовим режимом. Такий підхід дозволяє науково аргументовано розмежовувати авторські твори, винаходи, промислові зразки та торговельні марки за критеріями правового захисту та комерційної реалізації. Кожна категорія об'єктів має власні характеристики, що визначають обсяг прав, строки охорони, можливості передачі та використання

іншими особами. Авторські твори охоплюють літературні, наукові та художні продукти, які підлягають як особистому, так і майновому захисту. Винаходи та корисні моделі відрізняються технічною новизною та промисловою застосовністю, а охорона промислових зразків забезпечує правовласнику виключне право на їх комерційне використання. Торговельні марки виконують функцію ідентифікації товарів або послуг і підлягають охороні з метою запобігання недобросовісній конкуренції та захисту репутації виробника.

Юридичний підхід до аналізу інтелектуальної власності охоплює також дослідження механізмів правової відповідальності у разі порушення прав власника. Правова наука підкреслює значення цивільних, адміністративних і кримінальних заходів, що забезпечують відшкодування збитків, захист репутації та запобігання несанкціонованому використанню об'єктів інтелектуальної власності. Дослідження судової практики, міжнародних угод та законодавчих актів дозволяє оцінити ефективність правових механізмів і визначити напрями вдосконалення нормативної бази для забезпечення комплексного захисту інтелектуальної власності.

Економічний підхід до вивчення інтелектуальної власності розглядає її як ресурсу, що має певну економічну цінність і впливає на розвиток інноваційних процесів та зміцнення конкурентних позицій підприємств. Аналіз такого підходу показує, що об'єкти інтелектуальної власності постають не лише результатом творчої діяльності, а й важливими економічними активами, здатними генерувати прибуток і сприяти зростанню ринкової вартості компаній. Використання патентів, ліцензій, програмного забезпечення та баз даних у комерційній діяльності дозволяє оцінювати економічну ефективність інновацій, визначати потенціал монетизації і забезпечувати довгострокову стратегію розвитку підприємства. Значення інтелектуальної власності в економічному вимірі полягає у формуванні нових продуктів та послуг, створенні конкурентних переваг, а також у стимулюванні науково-технічного прогресу через захист інновацій і винаходів від несанкціонованого використання.

Оцінка економічної цінності об'єктів інтелектуальної власності здійснюється через аналіз потенційного доходу, можливостей ліцензування, ринкової привабливості та ступеня новизни. Наприклад, патенти забезпечують монопольне право на комерційне використання технічних рішень, що створює умови для отримання додаткового прибутку та повернення витрат на дослідження і розробки. Ліцензійні угоди дозволяють передавати права на використання інноваційних продуктів, оптимізуючи витрати та розширюючи ринки збуту. Програмне забезпечення та бази даних, як цифрові активи, стають важливими складовими бізнес-моделей у сучасній економіці, забезпечуючи автоматизацію процесів, аналіз великих обсягів інформації та підтримку прийняття стратегічних рішень [8, с.7-8]. Економічна ефективність об'єктів інтелектуальної власності визначається не лише безпосередньою вигодою, а й здатністю стимулювати інноваційну активність, підвищувати продуктивність та забезпечувати стійке зростання компаній.

Дохід від об'єктів інтелектуальної власності визнається в момент, коли власник прав інтелектуальної власності виконує свої зобов'язання, передаючи ліцензіату контроль над обумовленими об'єктами. Це може відбуватися як одночасно – під час надання ліцензії, так і поступово – у разі, коли ліцензіат одержує економічні вигоди від використання об'єктів інтелектуальної власності протягом певного часу. Водночас визначення окремої ціни продажу для таких об'єктів є складним завданням через їх специфічний, унікальний та переважно нематеріальний характер.

Попри наявність традиційних механізмів фінансування, таких як венчурний капітал, банківське кредитування та залучення інвестицій, багато організацій усе ще не використовують потенціал власної інтелектуальної власності в повному обсязі. Часто інтелектуальні активи залишаються недооціненими, хоча саме вони можуть стати ключовим ресурсом формування нових джерел доходу та стратегічної переваги на ринку.

Методологія економічного підходу також включає оцінку ризиків і вигод від використання інтелектуальних активів, аналіз ринкових тенденцій, а також

розробку стратегій комерціалізації. Впровадження патентів та ліцензійних схем дозволяє підприємствам захищати свої інноваційні розробки, формувати портфелі інтелектуальної власності та забезпечувати додаткові джерела доходу через продаж або передачу прав. Ліцензування та продаж ліцензій виступають одним із найпоширеніших способів комерціалізації інтелектуальної власності, зокрема торговельних марок, авторських прав і патентів. Сучасні фінансові ринки дедалі частіше розглядають роялті як важливий фінансовий інструмент та джерело довгострокових доходів. Показовими є приклади придбання патентного портфеля компанії Nortel Networks за 4,5 млрд доларів консорціумом, до якого увійшли Apple, Microsoft, Sony та RIM, а також продаж компанією Kodak пакета патентів у сфері цифрової обробки зображень за 525 млн доларів приблизно дванадцятьом ліцензіатам. У обох випадках саме наявність цінних об'єктів інтелектуальної власності дала змогу компаніям забезпечити значні фінансові надходження та підтримати свою конкурентоспроможність навіть в умовах фінансових труднощів. [9]. Ступінь новизни об'єкта визначає його конкурентну перевагу на ринку і можливість отримання монетизованого ефекту, а економічна цінність визначає пріоритетність вкладень у ті або інші інноваційні проекти. Дослідження економічних аспектів інтелектуальної власності також охоплює аналіз витрат на створення і підтримку прав, оцінку доходів від ліцензування, а також прогнозування впливу активів на розвиток ринку та економіки в цілому.

Економічний підхід дозволяє визначити взаємозв'язок між правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності та їх комерційним використанням, що забезпечує ефективне управління інноваційними ресурсами. В результаті економічна інтерпретація інтелектуальної власності формує уявлення про об'єкти інтелектуальної власності як про стратегічні ресурси, які забезпечують розвиток інноваційних процесів, ефективну інтеграцію технологій у ринкову діяльність та збільшення економічної вартості підприємств.

Соціально-філософський підхід до дослідження інтелектуальної власності концентрує увагу на взаємозв'язку творчої діяльності людини та розвитку суспільства, культури і науки. Розгляд об'єктів інтелектуальної власності як

результатів інтелектуальної праці дозволяє розглядати їх не лише як юридичні або економічні категорії, а як носії культурних, наукових та освітніх цінностей. Літературні твори, наукові дослідження та художні продукти стають носіями ідей, способів мислення і культурних традицій, що формують соціальний розвиток та впливають на еволюцію цінностей у суспільстві [10, с.13]. Вивчення інтелектуальної власності у соціально-філософському аспекті передбачає аналіз її ролі у поширенні знань, збереженні культурної спадщини та стимулюванні творчого потенціалу людини.

Функціонування об'єктів інтелектуальної власності у суспільному просторі забезпечує можливість передачі знань між поколіннями, сприяє розвитку освітніх і наукових установ та підвищує рівень культурного обміну. Наукові дослідження та художні твори, що підлягають охороні у межах інституту інтелектуальної власності, формують систему моральних, культурних, естетичних і наукових орієнтирів, які визначають напрями суспільного розвитку та стимулюють інноваційну активність. Взаємодія між авторами, творцями культурного продукту і суспільством забезпечує не лише захист прав інтелектуальної власності, а й створення умов для соціального визнання, обміну творчими ідеями та реалізації новаторських задумів. Такий підхід дозволяє розглядати інтелектуальні продукти як чинники формування національної ідентичності, культурного надбання та наукового прогресу, а також як механізми соціальної взаємодії та розвитку громадянського суспільства.

Оцінка об'єктів інтелектуальної власності у соціально-філософському аспекті здійснюється через аналіз внеску у культурну та наукову сферу, вплив на освітні процеси та рівень поширення знань. Літературні твори, що відображають історичні, моральні або етичні цінності, сприяють формуванню суспільних норм і збереженню традицій. Наукові дослідження забезпечують прогрес у галузях науки і техніки, стимулюють розвиток нових методів пізнання та технологій, а художні продукти збагачують культурний простір і впливають на естетичне виховання поколінь [11, с.152-155]. Соціально-філософська перспектива дозволяє оцінювати значущість інтелектуальної власності не лише з погляду ринку чи права, а як

чинник, що визначає якість життя, рівень освіти та культурну самобутність суспільства.

Порівняльно-правовий підхід до вивчення інтелектуальної власності спрямований на аналіз регулювання прав у різних країнах та міжнародних системах, що дозволяє визначити спільні принципи охорони та специфічні національні особливості. Наприклад, вивчення авторського права у США, патентного регулювання в Європейському Союзі та охорони торговельних марок за системою ВОІВ демонструє різноманітність підходів до визначення об'єктів інтелектуальної власності, строків охорони, механізмів правового захисту та способів комерційного використання.

Важливу роль у виокремленні об'єктів інтелектуальної власності відіграють міжнародні угоди та конвенції, які встановлюють загальні стандарти охорони прав інтелектуальної власності та визначають коло об'єктів, що підлягають правовому захисту. Зокрема, 14 липня 1967 р. у Стокгольмі було підписано Конвенцію, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ). Окрім Стокгольмської конвенції, значний внесок у систематизацію та класифікацію об'єктів інтелектуальної власності зробили й інші акти: Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угода щодо міжнародної реєстрації знаків, Угода ТРІПС (TRIPS). Узагальнений перелік об'єктів інтелектуальної власності, визначених у чинних нормативно-правових актах, подано в таблиці 1.2. В Україні об'єкти інтелектуальної власності визначаються та регулюються системою нормативно-правових актів, яка охоплює як положення Цивільного кодексу України, так і спеціальні закони у сферах авторського права, суміжних прав та промислової власності.

Таблиця 1.2 – Нормативне закріплення об'єктів інтелектуальної власності

Назва законодавчого акту	Об'єкти інтелектуальної власності
Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності	літературні, художні і наукові твори, звукозаписи, радіо- і телевізійні передачі, винаходи у всіх галузях людської діяльності, наукові відкриття, промислові зразки, торговельні марки, фірмові найменування і комерційні позначення, захист від недобросовісної конкуренції
Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори, драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії, фотографічні твори, твори прикладного мистецтва, ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори
Паризька конвенція про охорону промислової власності	винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування, недобросовісна конкуренція
Цивільний кодекс України	літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення, наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, породи тварин, комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення, комерційна таємниця

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4; 12; 13]

Порівняльний аналіз дозволяє виявити ефективні правові механізми, що забезпечують захист інтелектуальних прав, а також недоліки національних систем, які потребують вдосконалення для відповідності міжнародним стандартам. Зокрема, дослідження регулювання авторських прав у США демонструє систему, орієнтовану на широке застосування принципу fair use, що дозволяє обмежене використання творів без згоди власника з метою навчання, критики або досліджень. В свою чергу система патентного права в Європейському Союзі характеризується суворими вимогами до новизни, винахідницького рівня та промислової придатності об'єктів, що забезпечує високий рівень захисту інновацій та стимулює технологічний розвиток. Торговельні марки, зареєстровані через ВОІВ, отримують міжнародний захист, що дозволяє власникам ефективно використовувати їх на глобальному ринку, запобігати порушенням і створювати конкурентні переваги. Порівняльний аналіз таких систем дозволяє оцінити співвідношення між рівнем

охорони, швидкістю комерціалізації та розвитком ринку інтелектуальних продуктів у різних юрисдикціях.

У межах порівняльно-правового підходу оцінюється тип об'єкта інтелектуальної власності та специфіка його правового режиму у різних країнах. Авторські твори, патенти, промислові зразки та торговельні марки підлягають регулюванню, що враховує національні традиції правового захисту та міжнародні стандарти. Досвід США, ЄС та міжнародних організацій демонструє різні підходи до строків охорони, вимог до реєстрації та процедури підтвердження прав. Рівень охорони визначається не лише юридичною регламентацією, а й ефективністю судових та адміністративних механізмів, які забезпечують відшкодування збитків і припинення порушень [14, с.72]. Порівняльний аналіз дозволяє формувати рекомендації щодо гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами, а також створювати умови для ефективного функціонування ринку інтелектуальної власності на глобальному рівні.

Інноваційно-економічний підхід до інтелектуальної власності спрямований на дослідження її ролі у створенні інноваційних продуктів та забезпеченні їх комерційної реалізації на ринку. Об'єкти інтелектуальної власності розглядаються як активи, здатні не тільки генерувати економічну вигоду, а й стимулювати розвиток нових технологій, продуктів і послуг. Стартапи, програмні продукти та біотехнологічні винаходи демонструють практичну реалізацію цього підходу, оскільки вони поєднують творчу діяльність з можливістю монетизації та впровадження на ринок інноваційних рішень. Аналіз ролі інтелектуальної власності у створенні інновацій передбачає оцінку її впливу на конкурентоспроможність підприємств, розвиток галузей економіки та інтеграцію технологічних новацій у виробничі та сервісні процеси. Значення об'єктів інтелектуальної власності проявляється у формуванні стратегій розвитку інноваційного потенціалу, стимулюванні інвесторів та забезпеченні довгострокового зростання економічних систем.

Потенціал монетизації об'єктів інтелектуальної власності визначається можливістю їх комерційного використання, ліцензування, продажу або передачі

прав третім особам. Стартапи, що базуються на власних технологічних розробках, демонструють високий рівень інноваційності та здатність швидко адаптуватися до потреб ринку. В свою чергу, програмні продукти стають ключовим елементом цифрової економіки, оскільки вони забезпечують автоматизацію процесів, інтеграцію даних та розвиток нових бізнес-моделей. Біотехнологічні винаходи створюють передумови для розвитку медичних, аграрних та промислових галузей, сприяють комерціалізації наукових розробок і формують нові напрямки інвестиційної діяльності [15, с.14]. Оцінка економічного ефекту таких об'єктів передбачає аналіз ринкових перспектив, ступеня новизни та технологічної цінності продуктів, що дозволяє формувати стратегії управління інноваційними активами та приймати обґрунтовані рішення щодо їх комерційного впровадження.

Інноваційно-економічний підхід включає дослідження зв'язку між технологічною новизною об'єкта і його здатністю створювати конкурентні переваги на ринку. Технологічні інновації, що охороняються патентами або іншими формами інтелектуальної власності, дозволяють підприємствам отримувати ексклюзивні права на використання нових рішень, підвищувати ефективність виробництва та впроваджувати унікальні продукти. Ступінь інноваційності визначає не лише економічну цінність об'єкта, а й його стратегічне значення для розвитку підприємства та галузі в цілому. Розробка методів оцінки інноваційного потенціалу інтелектуальної власності дозволяє визначати пріоритетні напрями інвестування, прогнозувати ринковий успіх продуктів і визначати ефективні моделі комерціалізації технологій.

Отже, наукові підходи до визначення сутності та класифікації об'єктів інтелектуальної власності дозволяють розглядати її з різних аспектів: юридичного, економічного, соціально-філософського, порівняльно-правового та інноваційно-економічного. Юридичний підхід аналізує інтелектуальні об'єкти як сукупність прав, що виникають у результаті творчої діяльності та забезпечують охорону авторських і майнових прав. Економічний підхід розглядає її як ресурс, що впливає на розвиток інновацій і створює конкурентні переваги. Соціально-філософський підхід оцінює інтелектуальну власність як фактор розвитку культури та науки.

Порівняльно-правовий підхід досліджує її регулювання у різних країнах та міжнародних системах. Інноваційно-економічний підхід аналізує роль у створенні інноваційних продуктів та їх монетизації. Комплексне застосування цих підходів забезпечує всебічне розуміння сутності інтелектуальної власності та сприяє ефективному захисту та використанню інноваційних ресурсів.

1.2. Концептуальні моделі управління об'єктами інтелектуальної власності у глобальному науково-технологічному обміні

Управління об'єктами інтелектуальної власності розглядається як багатовимірне явище, що перебуває на перетині економічних, правових та інноваційних процесів. Розвиток глобального ринку знань та технологій сприяв формуванню різних теоретичних концепцій, що інтегрують економічні, правові, інституційні та інноваційні підходи, їх узагальнена характеристика подана в табл.

1.3 Сучасне розуміння управління інтелектуальною власністю ґрунтується на уявленні про неї як про стратегічний актив, який забезпечує конкурентні переваги підприємств, підвищує інноваційну спроможність і сприяє формуванню національних інноваційних систем [16, с.134-137]. Класичні теорії базуються на ідеї захисту прав творців через механізми патентного, авторського та суміжного права, що гарантують економічну віддачу від творчої діяльності та стимулюють подальший розвиток науки й технологій.

Таблиця 1.3 – Теоретичні концепції управління інтелектуальною власністю в світовій науковій літературі [17, с.109-117]

Назва концепції	Основні положення	Практичне значення для управління ІВ
Ресурсно-орієнтована теорія (Resource-Based View)	Інтелектуальна власність розглядається як стратегічний ресурс, що створює стійку конкурентну перевагу завдяки унікальності та складності відтворення.	Дозволяє розробляти стратегії накопичення, збереження та комерціалізації нематеріальних активів.
Концепція динамічних здібностей (Dynamic Capabilities Theory)	Управління ІВ визначається здатністю організації адаптувати, інтегрувати та перебудовувати свої інтелектуальні ресурси у відповідь на зміни середовища.	Сприяє підвищенню гнучкості підприємства в управлінні інноваціями та патентними портфелями.

Продовження табл. 1.3

Концепція відкритих інновацій (Open Innovation Model)	Інтелектуальна власність є не лише об'єктом захисту, а й елементом обміну знаннями між фірмами, університетами, дослідними центрами.	Стимулює розвиток партнерств, ліцензування та спільних розробок між компаніями.
Інституційна теорія управління ІВ (Institutional Theory)	Ефективність управління ІВ залежить від національних інститутів, правової системи та державної політики у сфері охорони прав ІВ.	Забезпечує створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних екосистем.
Модель знаннєвої економіки (Knowledge Economy Model)	Інтелектуальна власність виступає головним капіталом знаннєвої економіки, визначає рівень технологічного розвитку та інноваційної активності.	Підтримує формування політик, спрямованих на розвиток людського капіталу і цифрових технологій.
Мережевий підхід до управління ІВ (Network-Based View)	Управління ІВ здійснюється через створення мереж взаємодії між суб'єктами інноваційного процесу.	Сприяє кооперації між бізнесом, наукою та державою у сфері технологічного обміну.
Інтегрована концепція стратегічного управління ІВ (Integrated Strategic IP Management Concept)	Поєднує правові, економічні та організаційні аспекти управління інтелектуальною власністю як єдиної системи стратегічного ресурсу.	Дозволяє розробляти комплексну політику управління ІВ на рівні підприємства та держави.

Управління інтелектуальною власністю формується під впливом різних теоретичних підходів, що дозволяють поєднати стратегічні, організаційні та правові аспекти у процесі використання та захисту нематеріальних активів. Ресурсно-орієнтована теорія вивчає інтелектуальні ресурси як джерело конкурентної переваги, акцентуючи на їх унікальності, складності відтворення та здатності забезпечувати стійкий розвиток організації. Науковці Д. Тіс, Е. Пенроуз та Г. Грант [18; 19] підкреслюють, що систематичне накопичення і збереження нематеріальних активів дозволяє формувати стратегії комерціалізації, що підвищує ефективність управління патентними портфелями та технологічними ноу-хау. Такий підхід сприяє створенню довготривалої вартості, оскільки інтелектуальна власність перестає бути лише об'єктом юридичного захисту, перетворюючись на актив, що підтримує конкурентоспроможність.

Концепція динамічних здібностей розглядає управління інтелектуальною власністю через призму адаптивності організації. Г. Хелп та К. Айзенгардт [20]

наголошують на необхідності інтегрувати, перебудовувати та модифікувати інтелектуальні ресурси у відповідь на змінні умови ринку та технологічного середовища. Використання цього підходу дозволяє підвищувати гнучкість підприємства, спрямовувати зусилля на розвиток інновацій, оптимізувати управління патентними портфелями та забезпечувати стратегічну перевагу у швидкозмінних ринкових умовах. Динамічні здібності сприяють формуванню організаційної архітектури, здатної швидко реагувати на технологічні зміни та інтегрувати нові знання у внутрішні процеси.

Відкриті інновації, як концептуальна модель управління інтелектуальною власністю, забезпечують взаємодію між організаціями, науково-дослідними центрами та університетами. Г. Чесбро [21] досліджує процеси обміну знаннями, ліцензування та спільних розробок, які виходять за межі традиційного захисту прав інтелектуальної власності. Взаємодія між різними суб'єктами дозволяє підвищити ефективність інноваційної діяльності, прискорює трансфер технологій та сприяє появі нових продуктів і послуг. Модель відкритих інновацій зумовлює необхідність формування стратегій управління знаннями, що передбачають активне залучення зовнішніх партнерів та інтеграцію їх ресурсів у внутрішні процеси організації.

Інституційна теорія розглядає управління інтелектуальною власністю через вплив державних і правових структур, що визначають правила гри на національному та міжнародному рівнях. Р. Нельсон, С. Лундвал та К. Фрімен [22; 23] акцентують на ролі законодавства, державної політики та національних інститутів у формуванні умов для інноваційного розвитку. Системний підхід дозволяє створювати сприятливе середовище для функціонування екосистем, що включають бізнес, наукові установи та державні органи. Підхід надає інструменти для визначення ефективних механізмів стимулювання інноваційної активності та захисту інтелектуальної власності в контексті правових та економічних обмежень.

Модель знаннєвої економіки визначає інтелектуальну власність як основний капітал, що визначає технологічний рівень та інноваційну активність організацій. П. Друкер, В. Грант та Ю. Лау [24] доводять, що розвиток людського капіталу, цифрових технологій та управління знаннями стає фундаментальним елементом

стратегії підприємства. Впровадження цієї концепції дозволяє організаціям систематизувати процеси накопичення, оцінки та комерціалізації інтелектуальних активів, підвищуючи конкурентоспроможність та технологічну автономію. Застосування підходу забезпечує формування довгострокових політик розвитку, орієнтованих на інтелектуальні ресурси, інновації та трансформацію бізнес-моделей.

Мережевий підхід забезпечує координацію взаємодії між суб'єктами інноваційного процесу через створення системи партнерств та зв'язків між компаніями, науковими установами та державними органами. М. Гелер та Г. Пісано [25; 26] досліджують механізми обміну технологіями та знаннями, які дозволяють підвищити ефективність управління інтелектуальною власністю та сприяють розвитку технологічного потенціалу. Системна взаємодія у мережевому середовищі сприяє оптимізації процесів трансферу знань, стимулює інноваційну активність та формує середовище для стратегічних альянсів, що зміцнюють позиції учасників ринку та забезпечують сталість конкурентних переваг.

Інтегрований підхід до стратегічного управління інтелектуальною власністю об'єднує економічні, правові та організаційні складові у єдину систему. В. Грант та К. Прагалад [27; 28] акцентують на необхідності розробки комплексних стратегій, що охоплюють оцінку, захист, комерціалізацію та розвиток інтелектуальних активів на рівні підприємства та держави. Концепція дозволяє здійснювати управлінські рішення, які враховують взаємодію внутрішніх та зовнішніх ресурсів, оптимізують використання патентного портфеля та забезпечують ефективну інтеграцію інтелектуальної власності у загальну стратегію організації. Впровадження цього підходу забезпечує формування цілісної системи управління, яка підвищує стійкість і гнучкість підприємства в умовах глобальної конкуренції, стимулює розвиток технологічних інновацій та підсилює результативність інвестицій у нематеріальні активи.

Аналіз наукової літератури свідчить про взаємодоповнюваність представлених концепцій. Ресурсно-орієнтована теорія та концепція динамічних здібностей формують фундамент для розробки стратегій накопичення та адаптації

інтелектуальної власності. Відкриті інновації та мережевий підхід забезпечують зовнішню інтеграцію та обмін знаннями, а інституційна теорія та модель знаннєвої економіки визначають контекстуальні умови ефективного використання інтелектуальної власності. Інтегрований підхід поєднує всі складові у цілісну систему, що забезпечує комплексне управління нематеріальними активами та максимізацію їхньої цінності для організації та держави. Синтез цих концепцій дозволяє сформулювати аналітичний інструментарій для оцінки стратегій управління ІВ, порівняння ефективності різних підходів та прогнозування результатів інноваційної діяльності.

Підхід до стратегічного управління інтелектуальною власністю повинен враховувати як внутрішні ресурси та можливості організації, так і зовнішні фактори, що визначають інноваційний ландшафт. Використання ресурсно-орієнтованої теорії та динамічних здібностей дозволяє формувати внутрішню конкурентну перевагу, а відкриті інновації та мережевий підхід забезпечують доступ до зовнішніх знань та технологій. Інституційна підтримка та розвиток людського капіталу створюють умови для ефективного функціонування системи управління інтелектуальною власністю, а інтегрований підхід забезпечує узгодження всіх компонентів у стратегічній перспективі. Такий комплексний підхід дозволяє організаціям та державним структурам здійснювати управлінські рішення, що сприяють стабільності, інноваційній активності та ефективному використанню інтелектуальних активів.

Реалізація управлінських стратегій передбачає постійне оцінювання та адаптацію підходів до інтелектуальної власності відповідно до змін у технологічному середовищі, ринкових умовах та законодавчих вимогах. Використання концепцій дозволяє організувати процеси моніторингу, аналізу та оптимізації ресурсів, забезпечити ефективну комунікацію між учасниками інноваційної екосистеми та розробити механізми підтримки інноваційних проєктів [29, с.46-60]. Структуроване управління інтелектуальною власністю сприяє максимізації економічної та соціальної користі, підвищує технологічну автономію та зміцнює позиції організації на глобальному ринку.

Постійне удосконалення наукових підходів до управління інтелектуальною власністю формує нові методологічні орієнтири для теорії та практики. Використання ресурсно-орієнтованого підходу, концепції динамічних здібностей, відкритих інновацій, інституційних і мережевих теорій, а також комплексних стратегій управління дозволяє організаціям вибудовувати гнучкі та ефективні системи управління нематеріальними активами. Аналітична інтеграція концепцій сприяє формуванню комплексної моделі управління об'єктами інтелектуальної власності, здатної забезпечити довготривалу конкурентну перевагу, ефективний розвиток технологій та підвищення економічної цінності інтелектуальних ресурсів.

Таким чином, сучасні теоретичні концепції управління інтелектуальною власністю у світовій науковій літературі трактують нематеріальні активи як ключові стратегічні ресурси, що формують довгострокові конкурентні переваги. Ресурсно-орієнтований підхід підкреслює унікальність інтелектуальної власності і її складність відтворення для формування стратегій накопичення та комерціалізації. Концепція динамічних здібностей фокусується на адаптації та інтеграції інтелектуальних ресурсів у відповідь на зміни середовища, підвищуючи гнучкість управління патентами та інноваціями. Модель відкритих інновацій стимулює обмін знаннями та партнерство між підприємствами та науковими установами. Інституційний підхід виділяє роль правових систем і державної політики у створенні сприятливого інноваційного середовища. Модель знаннєвої економіки визначає інтелектуальну власність як головний капітал для технологічного розвитку та інноваційної активності. Мережевий підхід забезпечує координацію взаємодії суб'єктів інноваційного процесу і формує технологічні альянси. Інтегрована концепція поєднує правові, економічні та організаційні аспекти, створюючи комплексну систему управління об'єктами інтелектуальної власності і довгострокові конкурентні переваги.

1.3. Глобальні та національні механізми регулювання управління об'єктами інтелектуальної власності: нормативно правові аспекти та інституційна структура

Нормативно-правове регулювання інтелектуальної власності є фундаментальною основою для ефективного управління активами, що виникають у результаті інноваційної та творчої діяльності. Інтелектуальна власність охоплює широкий спектр прав, пов'язаних із винаходами, літературними та художніми творами, товарними знаками, промисловими зразками, комерційними таємницями та іншими результатами інтелектуальної діяльності, і її охорона потребує системного підходу на рівні держави та підприємства [30, с.119-122]. Законодавча база, частково представлена в табл. 1.4, регулює ці відносини, визначає права і обов'язки суб'єктів інтелектуальної власності, механізми захисту порушених прав, порядок реєстрації та використання об'єктів інтелектуальної власності, а також способи вирішення спорів, що виникають у цій сфері.

Таблиця 1.4 – Нормативно-правове регулювання об'єктами інтелектуальної власності [4; 12; 13; 31]

Назва законодавчого акта	Короткий опис
Конвенція ВОІВ (WIPO)	Міжнародний договір, що створює Всесвітню організацію інтелектуальної власності та визначає її повноваження у сфері глобальної координації політики ІВ.
Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	Міжнародний договір, що встановлює мінімальні стандарти охорони авторських прав.
Паризька конвенція про охорону промислової власності	Міжнародний договір, що регулює охорону промислової власності.
Угода ТРІПС (TRIPS) у межах СОТ	Комплексний міжнародний документ, що встановлює обов'язкові стандарти охорони прав інтелектуальної власності для країн-членів СОТ та містить вимоги щодо їхнього правозастосування.
Договір Patent Cooperation Treaty	Міжнародний договір, який дозволяє подати одну патентну заявку для отримання патентної охорони одразу в кількох країнах.
Мадридська система міжнародної реєстрації торговельних марок	Механізм, який спрощує подання однієї заявки для реєстрації торговельної марки у багатьох країнах, що є учасниками Мадридської угоди та протоколу.

Міжнародна система охорони інтелектуальної власності формується під впливом низки ключових угод, які закладають єдині правила для країн світу. Одним з фундаментальних документів є Конвенція про Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), підписана 14 липня 1967 року в Стокгольмі. ВОІВ є міжурядовою організацією, яка в 1974 році стала однією з спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй. Дві основні цілі ВОІВ полягають у сприянні глобальному захисту інтелектуальної власності та забезпеченні адміністративного співробітництва між союзами інтелектуальної власності, створеними за договорами, якими управляє ВОІВ [4].

Також важливо згадати про Паризьку конвенцію 1883 року. Цей міжнародний акт встановлює принципи охорони винаходів, товарних знаків, промислових зразків та географічних позначень. Конвенція гарантує рівне ставлення до заявників незалежно від їхнього громадянства, забезпечує можливість скористатися правом пріоритету і визначає загальні вимоги до процедур охорони інтелектуальної власності [12]. Не менш важливою є Бернська конвенція 1886 року, яка закріплює основи міжнародного захисту авторських прав. Головна ідея цього документа – автоматична охорона твору з моменту його створення без необхідності реєстрації чи виконання формальних процедур [13]. Конвенція також визначає мінімальні строки та обсяг захисту творів, що діють у всіх країнах-учасниках.

Взаємодія норм Бернської та Паризької конвенцій формує основу для глобальної системи охорони інтелектуальної власності, забезпечуючи захист авторських, суміжних і промислових прав у міжнародному масштабі. Виконання норм міжнародних договорів передбачає адаптацію національного законодавства до встановлених стандартів, що сприяє інтеграції у світовий правовий простір та уніфікації процедур реєстрації, ліцензування і захисту прав. Правові норми цих конвенцій стимулюють розвиток творчої та інноваційної діяльності, сприяють ефективній комерціалізації результатів інтелектуальної праці та підвищують економічну і культурну цінність об'єктів інтелектуальної власності.

Сучасні вимоги до рівня охорони інтелектуальної власності узагальнені в Угоді ТРІПС, прийнятій в рамках Світової організації торгівлі [31]. ТРІПС

зобов'язує держави-члени забезпечити достатній рівень захисту прав на винаходи, авторські твори, торговельні марки, географічні позначення та інші об'єкти інтелектуальної власності, а також встановлює вимоги до механізмів правозастосування. Важливу роль у сфері патентування відіграє Договір про патентну кооперацію (РСТ), який запровадив можливість подання однієї міжнародної заявки як альтернативи численним національним поданням. Такий підхід значно спрощує процедури та дає змогу заявникам ефективно планувати отримання патентної охорони в різних країнах.

Для торговельних марок діє Мадридська система міжнародної реєстрації, яка базується на Мадридській угоді та Протоколі до неї. Система дозволяє подати одну заявку, що матиме чинність у вибраних країнах, тим самим скорочуючи фінансові витрати та спрощуючи управління портфелем марок на міжнародному рівні. В сукупності зазначені міжнародні документи створюють узгоджений глобальний механізм охорони інтелектуальної власності, який забезпечує прозорість процедур, стабільність правовідносин та уніфікацію підходів до захисту результатів творчої та інноваційної діяльності.

Узгоджені міжнародні стандарти у сфері інтелектуальної власності створюють рамкові принципи, яких дотримуються більшість держав світу. Україна, будучи учасником основних міжнародних договорів і частиною глобальної системи охорони інтелектуальної власності, інтегрує ці норми у своє національне законодавство. Тому подальший розвиток і функціонування національної системи правової охорони об'єктів інтелектуальної власності значною мірою визначається вимогами та зобов'язаннями, закріпленими в міжнародних угодах, що відображається у чинних українських законах та нормативних актах, представлених в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Нормативно-правове регулювання об'єктами інтелектуальної власності в Україні

Категорія	Назва законодавчого акта	Короткий опис
Конституційні норми	Конституція України	Стаття 41 гарантує право на інтелектуальну власність.
Кодекси України	Цивільний кодекс України (розділ VII «Право інтелектуальної власності»)	Визначає основні принципи та правила щодо інтелектуальної власності.
Загальні закони	Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (№ 3689-ХІІ від 15.12.1993)	Регулює правовий режим товарних знаків.
	Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (№ 3688-ХІІ від 15.12.1993)	Визначає порядок охорони промислових зразків.
	Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» (№ 3687-ХІІ від 15.12.1993)	Регулює правовий режим топографій інтегральних мікросхем.
	Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» (№ 3686-ХІІ від 15.12.1993)	Визначає порядок охорони прав на сорти рослин.
Спеціальні закони	Закон України «Про авторське право і суміжні права» (№ 3792-ХІІ від 23.12.1993)	Регулює авторські та суміжні права.
	Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (№ 3685-ХІІ від 15.12.1993)	Визначає порядок патентування винаходів.
Підзаконні акти	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» (№ 1756 від 27.12.2001)	Регулює процедуру реєстрації авторського права та договорів.
Міжнародні договори	Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	Міжнародний договір, що встановлює мінімальні стандарти охорони авторських прав.
	Паризька конвенція про охорону промислової власності	Міжнародний договір, що регулює охорону промислової власності.

Джерело: складено автором на основі [2-3; 32-38].

У сучасних умовах розвитку економіки знань саме нормативно-правові акти створюють передумови для стимулювання інновацій, забезпечення конкурентоспроможності підприємств та підвищення ефективності управлінських процесів. Державне регулювання інтелектуальної власності передбачає не лише встановлення правової охорони окремих об'єктів, а й формування системи контролю та нагляду за дотриманням законодавства, що включає судовий захист, адміністративні механізми та комерційні інструменти врегулювання конфліктів.

Конституція України [2] відіграє фундаментальну роль у правовому забезпеченні суспільних відносин, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності. Стаття 41 Конституції закріплює право на інтелектуальну власність, формуючи юридичну основу для розвитку творчої діяльності та науково-технічного прогресу в державі. Концепція інтелектуальної власності в правовому полі України ґрунтується на принципах охорони результатів інтелектуальної діяльності, включно з творами літератури, науки, мистецтва, винаходами, промисловими зразками, топографіями інтегральних мікросхем, сортами рослин та торговельними марками.

Законодавчий захист прав інтелектуальної власності забезпечує стимулювання інноваційної діяльності, а також сприяє економічному розвитку шляхом комерціалізації об'єктів творчої праці. Конституційна норма щодо інтелектуальної власності встановлює юридичну визначеність у правовідносинах, що виникають між авторами, винахідниками та користувачами результатів інтелектуальної діяльності. У межах правового поля кожен суб'єкт володіє можливістю реалізувати свої права на твори, винаходи чи інші об'єкти інтелектуальної власності без необґрунтованого втручання з боку держави або третіх осіб, що формує правове середовище, сприятливе для творчої самореалізації.

Конституційна гарантія охорони інтелектуальної власності створює правову основу для формування спеціалізованих законів та нормативних актів, що детально регламентують порядок набуття, використання та захисту авторських та суміжних прав, патентних прав, прав на сорти рослин і топографії інтегральних мікросхем. Держава виступає як суб'єкт, який забезпечує реальне виконання цих прав, визначає механізми їх охорони та встановлює відповідальність за порушення. Нормативна база охоплює як загальні положення, що регулюють цивільні та господарські відносини, так і спеціальні акти, що детально визначають процедури реєстрації прав, порядок їх комерційного використання та захист від неправомірного використання.

Стаття 41 Конституції встановлює принцип рівності всіх осіб у праві на інтелектуальну власність, що виключає дискримінацію за будь-якими ознаками під

час реалізації правових можливостей. Використання результатів інтелектуальної діяльності у виробничих, наукових, освітніх та культурних сферах підпорядковується нормам, які забезпечують баланс між захистом прав авторів і суспільними інтересами. Система конституційного захисту прав інтелектуальної власності сприяє інтеграції національного законодавства у міжнародні стандарти, забезпечує дотримання зобов'язань України за міжнародними договорами та угодами щодо охорони інтелектуальної власності.

Конституційна гарантія інтелектуальної власності є фундаментальним принципом формування державної політики в галузі науки, освіти та культури. Для ефективної реалізації цієї гарантії необхідний комплексний підхід, який передбачає поєднання правового регулювання з організаційно-економічними механізмами підтримки інноваційних, наукових та творчих ініціатив. Юридичне визначення інститутів інтелектуальної власності сприяє правовій визначеності та передбачуваності наслідків для суб'єктів, які займаються інноваційною, науковою або творчою діяльністю. Конституційна норма формує середовище, у якому захист авторських прав і патентів є не лише механізмом індивідуальної охорони, а й чинником розвитку суспільства в цілому, сприяючи впровадженню нових технологій, створенню культурних цінностей та підвищенню загального рівня інтелектуального капіталу держави.

Цивільний кодекс України [3], розділ VII, присвячений праву інтелектуальної власності, формує комплексне правове поле для регулювання відносин, пов'язаних із створенням, використанням та захистом результатів інтелектуальної діяльності. Законодавча фіксація правових норм щодо інтелектуальної власності визначає категорії об'єктів, які підлягають охороні, встановлює права та обов'язки суб'єктів, а також регламентує механізми правового захисту. Принципи, закріплені в Цивільному кодексі, забезпечують захист прав авторів, винахідників, творців промислових зразків та інших суб'єктів, що здійснюють творчі та інноваційні процеси.

Регулювання охоплює як майнові, так і немайнові права, що дозволяє комплексно забезпечувати інтереси суб'єктів інтелектуальної власності. Майнові

права передбачають можливість комерційного використання результатів інтелектуальної діяльності, укладання договорів на передачу ліцензій, реалізацію патентних і авторських прав. Немайнові права забезпечують визнання авторства, захист репутації та контроль за використанням об'єктів творчості відповідно до встановлених правил.

Кодекс визначає принципи набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, включно з винаходами, корисними моделями, промисловими зразками, творами науки, літератури і мистецтва. Нормативні положення встановлюють умови оформлення патентів, реєстрації авторських прав та інших форм державної охорони. Забезпечення права інтелектуальної власності передбачає відповідальність за порушення, включно з цивільно-правовими, адміністративними та кримінальними санкціями, що дозволяє забезпечувати баланс між правами власників та суспільними інтересами.

Цивільний кодекс також встановлює правові механізми захисту порушених прав. Система правових засобів передбачає можливість подання позовів до суду, застосування заходів щодо припинення порушень та відшкодування шкоди. Суб'єкти інтелектуальної власності можуть користуватися як державними, так і міжнародними механізмами захисту, що створює умови для інтеграції національної правової системи у глобальні стандарти охорони інтелектуальної власності.

Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності також охоплює питання спадкування, передачі майнових прав у межах корпоративних структур, а також ліцензування і франчайзинг. Законодавчо визначені умови комерційного використання об'єктів інтелектуальної власності сприяють ефективному функціонуванню ринку інновацій та забезпечують економічну віддачу для авторів і винахідників. Система норм Цивільного кодексу створює передбачуване правове середовище, яке дозволяє захищати права і законні інтереси всіх учасників інтелектуальних відносин.

Закони України, які регулюють охорону інтелектуальної власності, формують комплекс правових норм для захисту різних видів результатів творчої та науково-технічної діяльності. Закон України «Про охорону прав на знаки для

товарів і послуг» [32] визначає правовий режим товарних знаків, встановлюючи правила їх реєстрації, використання та захисту від неправомірного відтворення або використання третіми особами. Правова охорона торговельних марок спрямована на запобігання змішуванню товарів чи послуг, збереження унікальності брендів та забезпечення прав власників на комерційне використання об'єктів інтелектуальної власності. Закон регламентує як майнові, так і немайнові аспекти прав власників, забезпечуючи механізми захисту через судові та адміністративні процедури.

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» [33] встановлює порядок правової охорони промислових зразків, визначаючи критерії новизни та оригінальності, за якими об'єкт може підлягати реєстрації та охороні. Регламентація використання промислових зразків включає визначення прав власника на комерційне застосування, передачу ліцензій та захист від неправомірного копіювання. Правова охорона промислових зразків сприяє стимулюванню дизайнерської та інноваційної діяльності, захищає економічні інтереси творців і забезпечує передбачуваність у правовідносинах між суб'єктами господарювання.

Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» [34] регулює правовий режим топографій інтегральних мікросхем, встановлюючи правила їх реєстрації, охорони та використання. Правовий захист топографій дозволяє виробникам електроніки та програмного забезпечення забезпечувати монополію на використання розроблених схем, а також запобігає незаконному відтворенню та комерційному використанню чужих розробок. Закон визначає порядок передачі прав третім особам, ліцензування та застосування правових санкцій у разі порушень, що забезпечує комплексну охорону інтелектуальної власності у високотехнологічних сферах.

Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» [35] встановлює правовий режим охорони прав на нові сорти рослин, визначаючи критерії новизни, відмінності та однорідності сортів. Правова охорона забезпечує власникам сортів можливість комерційного використання, захисту від незаконного розповсюдження та копіювання, а також встановлює механізми ліцензування та передачі прав на

використання сортів третім особам. Закон сприяє розвитку селекційної діяльності, стимулює інновації у аграрному секторі та забезпечує ефективну охорону результатів науково-дослідної роботи.

Комплекс цих законів створює правову систему, яка охоплює різні види об'єктів інтелектуальної власності, забезпечує комплексну охорону майнових і немайнових прав власників та формує механізми контролю за дотриманням законодавства. Реєстрація прав на товарні знаки, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем та сорти рослин встановлює юридичну визначеність у відносинах між суб'єктами, зменшує ризики конфліктів та сприяє розвитку підприємництва і науково-технічного потенціалу держави.

Правова охорона визначає порядок застосування цивільних, адміністративних та кримінальних санкцій у випадках порушень. Система ліцензування, укладання договорів та передача прав третім особам забезпечує гнучкість у використанні об'єктів інтелектуальної власності та підтримує економічну віддачу для творців і винахідників. Законодавче регулювання стимулює розвиток інноваційних і творчих процесів, створює умови для інтеграції національної правової системи у міжнародні стандарти та сприяє формуванню конкурентоспроможного ринку інтелектуальної продукції.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [36] встановлює правові засади охорони результатів творчої діяльності у сфері науки, літератури, мистецтва, музики та інших форм культурного вираження. Закон регламентує відносини між авторами, виконавцями, виробниками фонограм і організаціями, що здійснюють публічне виконання творів. Охорона авторських і суміжних прав передбачає комплексну систему майнових і немайнових прав, що забезпечує можливість комерційного використання творів, контроль за їх відтворенням, поширенням і публічним виконанням. Механізми правового захисту включають судові та адміністративні процедури, що дозволяють реагувати на порушення та забезпечують відшкодування шкоди, спричиненої неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності.

Регулювання охоплює питання авторства, визначення об'єктів авторського права, їх використання в межах ліцензійних та цивільно-правових договорів, а також передачу майнових прав третім особам. Закон визначає терміни охорони авторських прав, порядок спадкування та умови комерційного використання, що дозволяє створювати передбачуване правове середовище для творчих та підприємницьких ініціатив. Суміжні права охоплюють діяльність виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення, що забезпечує захист інтересів тих, хто реалізує або розповсюджує результати творчої діяльності інших авторів.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [37] формує правові механізми охорони технічних рішень, спрямованих на створення нових технологій, пристроїв, методів та процесів. Закон визначає умови подання заявок на патентування, критерії новизни, винахідницького рівня та промислової придатності, які мають бути виконані для отримання патенту. Патент забезпечує правову монополію на використання винаходу протягом визначеного терміну, надаючи власнику можливість ліцензування, комерційного використання та передачі прав третім особам.

Механізми патентного захисту включають процедури реєстрації, опублікування заявки, експертизи на відповідність критеріям патентоспроможності та захист патентних прав у судовому порядку. Закон також передбачає можливості обмеження патентних прав у суспільних інтересах, зокрема для проведення досліджень, медичних та освітніх цілей. Патентне регулювання стимулює розвиток науково-технічного потенціалу держави, сприяє впровадженню інновацій у виробництво та підвищує економічну ефективність інтелектуальної діяльності.

Взаємодія авторського і патентного законодавства формує цілісну систему охорони інтелектуальної власності, де творча та науково-технічна діяльність підпорядковується правовим нормам, що забезпечують захист прав авторів, винахідників та виконавців. Законодавча деталізація визначає порядок передачі прав, комерційного використання та ліцензування об'єктів інтелектуальної

власності, створюючи юридично передбачувані умови для бізнесу та наукових досліджень.

Система правових норм дозволяє забезпечувати баланс між захистом інтересів суб'єктів інтелектуальної власності і суспільними потребами у доступі до знань та технологій. Захист авторських і патентних прав сприяє розвитку науково-технічної інфраструктури, стимулює впровадження інновацій у виробничі процеси та підтримує конкурентоспроможність національної економіки. Законодавче регулювання також забезпечує інтеграцію національної системи охорони інтелектуальної власності у міжнародні стандарти, сприяє гармонізації правових норм і захисту інтересів українських авторів та винахідників за межами держави.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [38] визначає детальні процедури оформлення правових відносин у сфері авторського права. Документ регламентує порядок державної реєстрації авторських прав, що забезпечує юридичну визначеність і підтверджує права авторів на створені твори науки, літератури, мистецтва та інших сфер творчої діяльності. Реєстрація прав слугує підтвердженням авторства, встановлює дату виникнення прав і створює умови для юридичного захисту у разі порушень.

Процедура державної реєстрації передбачає подання заявок, оформлення необхідних документів та перевірку достовірності відомостей, що подаються. Реєстраційні дії виконуються органами, уповноваженими державою, що забезпечує законність і прозорість процесу. Встановлено порядок внесення даних про авторів і твори до державного реєстру, що дозволяє створювати централізовану базу інформації для контролю та використання авторських прав. Реєстрація договорів, які стосуються авторського права, регламентує передачу майнових прав, ліцензування, укладення договорів про спільне використання творів та інші цивільно-правові угоди.

Механізми державної реєстрації забезпечують баланс між інтересами авторів, користувачів творів і суспільними потребами. Реєстрація прав дозволяє попереджати конфлікти, зменшувати кількість спорів щодо авторства та порядку

використання творів, а також підвищує передбачуваність правових наслідків. Законодавчо визначені процедури встановлюють відповідальність за подання недостовірних відомостей і порушення порядку реєстрації, що сприяє підвищенню правової дисципліни у сфері інтелектуальної власності.

Регламентована процедура включає розгляд заявок, перевірку відповідності поданих матеріалів вимогам законодавства, внесення інформації до державного реєстру та видачу підтверджувальних документів автору або уповноваженій особі. Реєстрація договорів дозволяє формалізувати передачу майнових прав, визначити обсяг, термін та умови їх використання, що забезпечує захист як авторських, так і суміжних прав. Державна реєстрація створює передумови для використання авторських творів у комерційних, освітніх та культурних проектах, що підвищує ефективність реалізації інтелектуальної власності.

Механізми захисту від порушень прав ІВ в Україні передбачають кілька рівнів. Через суд (цивільно-правовий захист) можна звертатися з позовами про компенсацію, зупинення використання, знищення контрафактних товарів тощо [39]. Адміністративні механізми включають санкції, штрафи або інші заходи.

Щодо економічних інструментів управління інтелектуальною власністю, українське законодавство й практика визнають вартість об'єктів інтелектуальної власності як важливий нематеріальний актив. Йдеться про оцінку об'єктів інтелектуальної власності (наприклад, патентів або торговельних марок), аудит інтелектуальної власності, укладання ліцензій з виплатою роялті, а також залучення інвестицій чи грантів. У наукових установах часто застосовуються внутрішні політики трансферу технологій, де винагорода авторам-винахідникам (роялті) закріплена у договорах. Крім того, держава може стимулювати розвиток інтелектуальної власності через податкові пільги та підтримку інноваційних грантів – це частина механізму заохочення легального та продуктивного використання інтелектуальної власності.

Отже, нормативно-правове регулювання інтелектуальної власності формує правову основу для захисту результатів творчої, наукової та інноваційної діяльності. Законодавство України визначає права та обов'язки авторів,

винахідників і суб'єктів господарювання, встановлює механізми реєстрації, ліцензування та захисту об'єктів інтелектуальної власності, включно з авторськими правами, патентами, торговельними марками, промисловими зразками та сортами рослин. Використання норм законодавства сприяє розвитку інноваційної діяльності, стимулює підприємництво та дозволяє інтегрувати національну систему охорони інтелектуальної власності у міжнародні стандарти. Законодавчі акти, включно з кодексами, спеціальними та загальними законами, постановами та міжнародними договорами, формують механізми контролю за дотриманням прав, дозволяють захищати економічні та немайнові інтереси авторів і винахідників і забезпечують стабільність правових відносин у сфері інтелектуальної власності, що створює умови для ефективного управління і розвитку інноваційного потенціалу держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз підходів США, Європейського Союзу та країн Азійського регіону до захисту й комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

Практика США, Європейського Союзу та країн Азії у сфері захисту та комерціалізації інтелектуальної власності демонструє різні підходи до формування правової, інституційної та економічної системи управління нематеріальними активами, узагальнені характеристики цих систем наведені у табл. 2.1. У розвинених інноваційних економіках ці підходи ґрунтуються на поєднанні жорстких механізмів правової охорони, високого рівня цифровізації процедур, розвиненої інфраструктури трансферу технологій та значних інвестицій у системи комерціалізації знань. У глобальному контексті саме ефективність охорони та здатність перетворювати інтелектуальні продукти на джерело прибутку визначають конкурентоспроможність держав і компаній.

Таблиця 2.1 – Практика США, ЄС та країн Азії у сфері захисту та комерціалізації інтелектуальної власності

Країна / Регіон	Нормативно-правова база	Інституції та органи	Підходи до захисту прав	Механізми комерціалізації
США	Закон про патенти, Закон про авторське право, Закон про торговельні марки, Закон Бай-Доула (1980)	Патентне і торговельне відомство США (USPTO), Апеляційний суд з патентних справ	Суворий судовий контроль, високі компенсації за порушення, прецедентне право	Ліцензування, технологічний трансфер через університети, створення стартапів, венчурне фінансування
Європейський Союз	Регламенти та директиви ЄС (зокрема 2016/943, 2019/790), Європейська патентна конвенція	Європейське патентне відомство (EPO), Європейське агентство інтелектуальної власності (EUIPO), національні патентні відомства	Гармонізована система, баланс між інтересами правовласників і суспільства, винятки для освіти й науки	Підтримка інноваційних кластерів, програми Horizon Europe, фінансування МСП для патентування
Японія	Закон про патенти, Закон про промислові зразки, Закон про торговельні марки	Японське патентне відомство (JPO)	Високий рівень державного контролю, пріоритет швидкої експертизи заявок	Координація науки, бізнесу і держави; підтримка інноваційних альянсів

Продовження табл. 2.1

Південна Корея	Закон про інтелектуальну власність, Закон про інновації та стартапи	Корейське відомство інтелектуальної власності (KIPO)	Державні стимули до патентування, пільги для інноваторів	Податкові пільги, державні гранти, розвиток стартап-екосистем
Китай	Закон про патенти (оновлений 2020), Закон про авторське право, Закон про торговельні марки	Державне управління інтелектуальної власності КНР (CNIPA), спеціалізовані суди ІВ	Посилений судовий захист, штрафні санкції, державний контроль	Ліцензування, створення національних стандартів, стимулювання експорту технологій
Сінгапур	Закон про патенти, Закон про авторське право, Закон про комерційну таємницю	Відомство інтелектуальної власності Сінгапуру (IPOS)	Гнучка система захисту, швидке вирішення спорів	Платформи ліцензування, венчурні фонди, технологічні інкубатори

Джерело: складено автором на основі [40-47].

Система охорони та комерціалізації інтелектуальної власності у провідних державах світу формується під впливом поєднання правових, економічних і соціальних чинників, що визначають траєкторію розвитку національних інноваційних систем. Ефективність інтелектуальної власності вимірюється не лише якістю правового захисту, а й здатністю економіки інтегрувати наукові результати у виробництво, створювати умови для залучення інвестицій та перетворювати нематеріальні активи на джерело економічного зростання. Досвід США, Європейського Союзу, Японії, Південної Кореї, Китаю та Сінгапуру відображає різні моделі регулювання, але об'єднує спільне прагнення зробити інтелектуальну власність фундаментом технологічної та економічної конкурентоспроможності.

Правова система Сполучених Штатів у сфері інтелектуальної власності вважається однією з найрозвиненіших у світі, адже охоплює комплекс законів, що забезпечують повний цикл охорони – від реєстрації прав до судового захисту. Закон про патенти [40], Закон про авторське право [41], Закон про торговельні марки та Закон Бай-Доула [42] створюють основу нормативного поля, у межах якого функціонують інноваційні процеси. Закон Бай-Доула, що дозволив університетам і дослідним центрам володіти результатами досліджень, профінансованих державою, радикально змінив модель комерціалізації знань у США, сприяючи розвитку університетського підприємництва та технологічного трансферу.

Інституційне середовище представлено Патентним і торговельним відомством США (USPTO), яке забезпечує експертизу заявок, реєстрацію прав і ведення патентних баз, а також Апеляційним судом з патентних справ, що формує

судову практику. Система судового захисту характеризується суворими санкціями за порушення та широким застосуванням прецедентного права, що гарантує стабільність і прогнозованість для бізнесу. Такий підхід стимулює компанії активно інвестувати в розробки, оскільки правовласники впевнені у можливості відстояти свої права в суді та отримати компенсацію у випадку їх порушення.

Економічна модель США орієнтована на ринкову комерціалізацію інтелектуальної власності через ліцензування, венчурне фінансування та створення стартапів. Університети та наукові центри активно співпрацюють із приватним сектором, створюючи спільні підприємства для виведення технологій на ринок. Підприємства використовують патенти не лише для охорони розробок, а й як інвестиційний актив, який може бути предметом купівлі-продажу, застави або залучення венчурного капіталу. Сформована культура інновацій у США забезпечує постійний потік нових ідей і технологій, що зміцнюють економіку та підвищують конкурентоспроможність на світових ринках.

Європейська модель охорони інтелектуальної власності базується на прагненні гармонізувати національні законодавства держав-членів і забезпечити єдиний простір для наукової та комерційної діяльності. Нормативну основу складають регламенти та директиви ЄС, зокрема Директива 2016/943 щодо захисту нерозголошеної інформації [43] та Директива 2019/790, спрямована на врегулювання авторських прав у цифровому середовищі [44]. Європейська патентна конвенція створила спільний механізм подання патентних заявок, що спрощує процедуру отримання охорони у кількох країнах одночасно. Такий підхід дозволяє підприємствам і науковим установам ефективніше реалізовувати результати інноваційної діяльності на міжнародному рівні.

Інституційна структура включає Європейське патентне відомство (EPO), яке забезпечує процедуру реєстрації патентів, та Європейське агентство інтелектуальної власності (EUIPO), що відповідає за торговельні марки і промислові зразки. Гармонізована система забезпечує не лише захист прав, а й створює передумови для прозорості ринку та передбачуваності інноваційної діяльності. Європейський Союз прагне підтримувати баланс між інтересами

правовласників і суспільства, передбачаючи механізми «чесного використання» для освітніх, наукових і культурних потреб.

Економічний аспект політики ЄС полягає у підтримці інноваційних кластерів, наукових парків і програм трансферу технологій. Програма Horizon Europe фінансує наукові розробки, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності європейської економіки. Малі та середні підприємства отримують фінансову підтримку для реєстрації патентів і комерціалізації результатів досліджень. Європейський підхід формує інтегровану інноваційну екосистему, де інтелектуальна власність розглядається як елемент сталого розвитку, що сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня технологічної автономії регіону.

Японська система інтелектуальної власності формувалася на засадах синтезу державного регулювання, корпоративного управління та освітніх ініціатив. Законодавство охоплює патенти, промислові зразки й торговельні марки, що забезпечує повноцінний правовий механізм охорони інновацій. Законодавчі акти не лише захищають права правовласників, а й створюють інституційні передумови для розвитку технологічного підприємництва. Особливістю японської моделі є пріоритет оперативного розгляду заявок і швидкої експертизи, що дозволяє скоротити час між створенням інновації та її комерційним використанням.

Японське патентне відомство (JPO) є центральною інституцією у сфері інтелектуальної власності, яке координує політику уряду, бізнесу та наукових установ. Відомство розвиває механізми інформаційної прозорості та міжнародного співробітництва, зокрема бере участь у системі РСТ (Договір про патентну кооперацію) [45]. Система судового захисту в Японії має високий рівень довіри, а рішення спеціалізованих судів забезпечують стабільність правовідносин. Держава стимулює створення корпоративних альянсів між промисловими гігантами та університетами для обміну технологіями й спільного патентування.

Японська економіка спирається на ефективну систему комерціалізації інтелектуальних активів. Науково-дослідні установи активно взаємодіють із промисловістю, створюючи інноваційні центри та технологічні платформи. Уряд

впроваджує програми підтримки малих підприємств, які розробляють нові продукти з високою доданою вартістю. Технологічний трансфер розглядається як ключовий механізм зростання національної конкурентоспроможності, а патентна активність стає одним із критеріїв ефективності діяльності корпорацій.

Південнокорейська система інтелектуальної власності поєднує суворий державний контроль з інтенсивною підтримкою інноваційного бізнесу. Закон про інтелектуальну власність [46] та Закон про інновації і стартапи [47] формують нормативну базу, що стимулює розвиток креативної економіки. Корейське відомство інтелектуальної власності (KIPO) виконує функції національного патентного органу, координує міжнародне співробітництво і забезпечує цифровізацію процесів подачі заявок. Система передбачає швидкий розгляд документів і високий рівень експертизи, що створює сприятливі умови для технологічного бізнесу.

Уряд активно застосовує політику податкових пільг, грантів і спеціальних інвестиційних програм для компаній, які займаються розробкою нових технологій. Науково-дослідні інститути співпрацюють із приватними компаніями, утворюючи інноваційні кластери та технопарки. Такий підхід сприяє зростанню кількості патентів і залученню молодих підприємців до технологічного сектору. Державна політика спрямована на формування екосистеми, де інтелектуальна власність слугує джерелом економічного підйому.

Південна Корея використовує комерціалізацію інтелектуальної власності як інструмент міжнародного позиціонування. Компанії активно експортують технології, створюють спільні підприємства й ліцензують патенти за межами країни. Національна інноваційна стратегія включає цифровізацію патентних процесів, спрощення доступу до ринку для стартапів і розвиток венчурного фінансування. Системна підтримка держави сприяла тому, що Корея входить до п'ятірки світових лідерів за кількістю міжнародних патентних заявок.

Китайська система інтелектуальної власності пройшла еволюційний шлях від формального запозичення західних моделей до створення самостійної правової архітектури. Законодавство про патенти, авторські права та торговельні марки

неодноразово оновлювалося, зокрема остання редакція патентного закону 2020 року посилила відповідальність за порушення та розширила перелік об'єктів охорони [48, с.184-188]. Створення Державного управління інтелектуальної власності КНР (CNIPA) дозволило централізувати управління системою, забезпечивши єдину політику реєстрації та нагляду.

У країні діє мережа спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності, що сприяє підвищенню рівня правозастосування та скороченню термінів розгляду справ. Китайський уряд приділяє увагу створенню прозорого механізму захисту, зокрема для іноземних інвесторів, що підвищує довіру міжнародного бізнесу. Водночас зберігається потужна роль держави у стимулюванні інновацій через гранти, програми пільгового кредитування і розвиток високотехнологічних зон.

Комерціалізація інтелектуальної власності в Китаї набуває масштабного характеру. Уряд підтримує створення національних технологічних брендів, стимулює ліцензування та міжнародну співпрацю у сфері технологій. Держава розглядає інтелектуальну власність як стратегічний ресурс у глобальній конкуренції, тому активно розвиває політику формування власних технологічних стандартів. Рівень патентної активності у Китаї демонструє щорічне зростання, а компанії, такі як Huawei і ZTE, стають глобальними лідерами за кількістю патентних заявок.

Сінгапур сформував компактну, але високоефективну модель управління інтелектуальною власністю, яка інтегрована у загальну стратегію розвитку економіки знань. Законодавство охоплює патентне, авторське право та регулювання комерційної таємниці. Відомство інтелектуальної власності Сінгапуру (IPOS) координує діяльність у сфері реєстрації, експертизи заявок і судового захисту. Правова система забезпечує швидкість процедур і високий рівень цифровізації, що знижує адміністративні витрати бізнесу.

Економічна політика Сінгапуру орієнтована на розвиток технологічного підприємництва, венчурного інвестування та інкубаційних програм. Держава створює інфраструктуру для підтримки стартапів, що займаються розробкою

цифрових і наукових продуктів, стимулюючи комерціалізацію результатів досліджень [49]. Механізми ліцензування й партнерства із зарубіжними компаніями дозволяють Сінгапуру бути транзитною платформою для обміну технологіями в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Сінгапур виступає регіональним центром управління інтелектуальною власністю, куди переміщують свої патентні офіси міжнародні корпорації. Уряд підтримує програми підготовки фахівців у сфері ІВ та стимулює науково-дослідні інвестиції. Завдяки поєднанню правової передбачуваності, економічної відкритості та гнучких фінансових механізмів країна перетворилася на провідний інноваційний хаб, де інтелектуальна власність розглядається як стратегічний інструмент інтеграції в глобальну економіку.

Отже, узагальнення практики різних регіонів демонструє, що ефективна система інтелектуальної власності передбачає не лише правовий захист, а й створення умов для економічного використання інновацій. США концентруються на ринкових механізмах і підприємницькій активності, ЄС — на гармонізації права та суспільному балансі, а азійські країни — на стратегічній ролі держави в розвитку технологій. Поєднання правових, інституційних та економічних інструментів забезпечує стійке зростання інноваційного потенціалу та сприяє перетворенню інтелектуальної власності на рушійну силу.

2.2. Стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління об'єктами інтелектуальної власності в Україні

Стан інституційного та правового забезпечення управління інтелектуальною власністю в Україні перебуває на етапі активної трансформації, що зумовлено процесами євроінтеграції, цифровізації економіки та необхідністю підвищення конкурентоспроможності національних інноваційних систем. Від початку незалежності було сформовано базові законодавчі засади охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, характеристика яких наведена в табл. 2.2, проте лише останнє десятиліття відзначається цілеспрямованими кроками щодо

гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами [50, с.92-96].

Таблиця 2.2 – Стан та особливості розвитку інституційного та правового забезпечення управління інтелектуальною власністю в Україні [51, с. 284-285]

Аспект	Проблеми та виклики	Тенденції розвитку та перспективи
Нормативно-правова база	Фрагментарність законодавства, дублювання норм, тривалі процедури реєстрації, неузгодженість з міжнародними практиками.	Адаптація до директив ЄС, удосконалення судового та адміністративного захисту, впровадження електронних сервісів реєстрації прав.
Інституційне забезпечення	Низька координація між установами, обмежене фінансування, недостатня підготовка спеціалістів, слабкий зв'язок між наукою, бізнесом і державою.	Формування спеціалізованого суду з питань ІВ, цифровізація процедур, підвищення кваліфікації кадрів, розвиток державно-приватного партнерства.
Судова та правозастосовна практика	Нестача спеціалізованих суддів, різнотлумачення норм, низька швидкість розгляду справ, обмежені механізми досудового врегулювання спорів.	Впровадження спеціалізованої юрисдикції, формування єдиної судової практики, підвищення прозорості судових процесів.
Механізми комерціалізації прав ІВ	Слабка ринкова оцінка нематеріальних активів, низький рівень інвестицій у патентування, відсутність фінансових стимулів.	Стимулювання підприємницької діяльності на основі ІВ, податкові пільги, створення технологічних кластерів і венчурних фондів.
Цифровізація системи ІВ	Недостатня інтеграція баз даних, низька обізнаність користувачів, ризики кібербезпеки.	Розвиток електронних сервісів, використання штучного інтелекту та блокчейну для реєстрації та захисту прав.
Міжнародна інтеграція	Не повна імплементація міжнародних стандартів, обмежене використання переваг міжнародного патентування.	Подальша гармонізація з нормами ЄС, підвищення міжнародного рейтингу інноваційної спроможності України.
Освітній та кадровий потенціал	Недостатня кількість фахівців, низький рівень практичних знань, слабка мотивація для кар'єри у сфері ІВ.	Підвищення кваліфікації кадрів, створення освітніх хабів, міжнародна співпраця у підготовці спеціалістів.

Система інституційного та правового забезпечення управління інтелектуальною власністю в Україні розвивається як один із стратегічних напрямів модернізації національної економіки та правової держави. Сфера охоплює законодавчі, інституційні, судові, комерційні, цифрові та освітні компоненти, що формують взаємопов'язану структуру регулювання прав на результати творчої та наукової діяльності. Законодавче середовище створює

основу для функціонування системи охорони прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, об'єкти авторського та суміжного права. Українська правова система у цій галузі поєднує норми національного законодавства з положеннями міжнародних угод і стандартів Європейського Союзу. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС розпочато масштабний процес гармонізації правових норм, який передбачає адаптацію законів до директив і регламентів, що регулюють охорону комерційної таємниці, авторського права, винаходів та інновацій у цифровому середовищі [52, с. 264–266]. Такий процес спрямований на забезпечення прозорості правовідносин, створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення довіри бізнесу до системи захисту інтелектуальної власності.

Нормативна база характеризується широким спектром спеціальних законів, що визначають порядок охорони окремих видів прав. До них належать закони про авторське право і суміжні права, про охорону прав на винаходи і корисні моделі, про промислові зразки, про знаки для товарів і послуг, а також про географічні зазначення. Правове поле постійно оновлюється, у нього інтегруються положення, які враховують виклики цифрової епохи, зокрема щодо онлайн-розповсюдження контенту, захисту комп'ютерних програм і баз даних. Упродовж останніх років вживаються заходи для вдосконалення процедур реєстрації прав, скорочення термінів розгляду заявок та впровадження електронних інструментів взаємодії з органами державної влади. Попри прогрес, залишається низка викликів, пов'язаних із фрагментарністю законодавства, неоднозначністю тлумачення норм і недостатнім рівнем відповідальності за порушення прав. Також відчутним є відставання судової практики від темпів оновлення законодавства, що знижує ефективність реалізації правовласниками своїх можливостей.

Інституційна структура управління інтелектуальною власністю зосереджена навколо Національного органу інтелектуальної власності, який діє під егідою Міністерства економіки. Цей орган виконує функції з реєстрації, експертизи, адміністрування державних реєстрів, а також забезпечує інформаційне обслуговування заявників і правовласників. У системі функціонують також

патентні повірені, експертні установи, науково-дослідні центри, інноваційні офіси при університетах і технопарки. Проте інституційна взаємодія не завжди є узгодженою: спостерігається дублювання повноважень, недостатня координація між державними структурами, обмежене фінансування та відсутність сталих механізмів співпраці між наукою, бізнесом і державою [53, с. 745–749]. У перспективі розвиток цієї системи передбачає формування єдиної мережі управління правами, посилення компетенцій фахівців, розширення міжнародної співпраці та залучення приватного сектору до реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Юридична частина системи захисту базується на діяльності Верховного Суду, який виконує функції касаційної інстанції у справах, що стосуються порушень прав інтелектуальної власності. Розпочато процес створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який покликаний забезпечити спеціалізацію суддів і уніфікацію практики. Відсутність такого суду протягом тривалого часу зумовлювала низку проблем — від затягування розгляду справ до нерівномірного застосування правових норм. Недостатня підготовка суддів, обмежений доступ до кваліфікованих експертів та складність доказової бази у справах про порушення прав інтелектуальної власності створюють ризики для правовласників. Створення спеціалізованої судової інституції сприятиме підвищенню довіри з боку бізнесу, іноземних партнерів і винахідників, а також забезпечить системність у застосуванні законодавства.

Комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності розглядається як важливий індикатор ефективності національної системи охорони прав. В Україні діють механізми, що передбачають передачу прав через ліцензійні угоди, франчайзинг, створення спільних підприємств, трансфер технологій і підтримку стартапів. Однак рівень використання таких механізмів залишається невисоким. Недостатня кількість інвестицій, складність оцінки вартості нематеріальних активів і відсутність фінансових стимулів обмежують можливості інноваційного бізнесу. Розвиток венчурних фондів, інкубаторів і кластерів здатен змінити ситуацію, створивши сприятливі умови для реалізації творчих і технічних ідей у

комерційні продукти [54, с. 569–573]. Формування культури управління правами інтелектуальної власності в компаніях є необхідною передумовою для перетворення інновацій на економічну цінність.

Процеси цифровізації поступово трансформують управління правами інтелектуальної власності. Упроваджено електронне подання заявок, реєстраційні дії здійснюються через спеціалізовані онлайн-платформи, інтегровані з державним порталом «Дія». Відкриті реєстри забезпечують публічний доступ до інформації про охоронні документи, що підвищує рівень прозорості та зменшує ризики зловживань. Однак електронна система поки не повністю інтегрована в міжнародні бази даних, а рівень користувацької обізнаності залишається низьким. Питання кібербезпеки, захисту електронних даних і стабільності комунікацій також потребують подальшого вирішення. У перспективі планується впровадження блокчейн-технологій, штучного інтелекту для перевірки унікальності об'єктів і вдосконалення електронного документообігу, що дозволить Україні інтегруватися у світову цифрову екосистему охорони інтелектуальної власності.

Міжнародний аспект діяльності визначається участю України в основних багатосторонніх угодах, зокрема Паризькій та Бернській конвенціях, Мадридській системі міжнародної реєстрації знаків, Договорі про патентну кооперацію та Угоді ТРІПС. Забезпечує правову основу для взаємного визнання прав, участі у глобальних реєстраційних системах і співпраці з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності. Незважаючи на значний прогрес, використання потенціалу міжнародних механізмів залишається неповним через брак фінансових ресурсів і недостатню активність національних заявників [55, с.52-58]. Підвищення рівня міжнародного патентування та участі у глобальних проєктах з обміну технологіями здатне сприяти інтеграції України у світову інноваційну спільноту та зміцненню позицій у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності.

Освітній і кадровий вимір управління інтелектуальною власністю формується через підготовку спеціалістів у вищих навчальних закладах, проведення тренінгів, семінарів та сертифікаційних програм. В українських

університетах з'являються програми з управління інтелектуальною власністю, правового регулювання інновацій, трансферу технологій. Підготовка фахівців з практичними навичками оцінювання, захисту та комерціалізації прав залишається недостатньою, що обмежує кадровий потенціал системи. Підвищення кваліфікації, залучення експертів міжнародних організацій, створення регіональних навчальних центрів і розвиток співпраці з бізнесом можуть забезпечити стабільне кадрове підґрунтя для модернізації сфери.

Сукупність описаних елементів формує багатовимірну систему управління інтелектуальною власністю, яка поєднує правові норми, інституційні структури, механізми реалізації, освітні ресурси та цифрові інструменти. Вона перебуває у процесі еволюції, поступово наближаючись до європейських стандартів і моделей. Ефективність подальшого розвитку визначатиметься рівнем інтеграції між законодавством, інституціями та економічною практикою, а також здатністю держави забезпечити дієві механізми захисту прав, прозорість процедур і сприятливе середовище для інноваційної діяльності.

2.3. Виклики управління інтелектуальною власністю в Україні та ступінь узгодженості національної практики з міжнародними стандартами і сучасними тенденціями

Управління інтелектуальною власністю в Україні перебуває у стані системної трансформації, яка відображає прагнення держави інтегруватися у світовий правовий та економічний простір. Попри розгалужену законодавчу базу, участь у міжнародних угодах і поступову цифровізацію процедур, сфера інтелектуальної власності залишається однією з найскладніших у структурі національного управління інноваціями. Ключові труднощі, представлені в табл. 2.3, стосуються правозастосування, інституційної фрагментованості, комерціалізації прав, недостатньої судової практики, недостатньої інноваційної активності бізнесу та обмеженої інтеграції до глобальної системи захисту прав інтелектуальної власності [56, с. 163-167].

Таблиця 2.3 – Ключові виклики управління об’єктами інтелектуальної власності в Україні [57, с.61-67]

Сфера / аспект	Проблеми управління інтелектуальною власністю в Україні	Відповідність міжнародним стандартам (ВОІВ, ТРІПС, ЄС)
Нормативно-правова база	Фрагментарність законодавства, колізії між окремими законами, неповна імплементація директив ЄС.	Часткова відповідність стандартам ТРІПС та директивам ЄС, відсутність повної гармонізації.
Інституційна структура	Часті реорганізації, недостатня координація між установами, обмежене фінансування, кадровий дефіцит.	Не відповідає моделі автономних інституцій, прийнятій у ЄС і США.
Судова система	Відсутність Вищого суду з питань ІВ, повільний розгляд справ, різнотлумачення норм.	Відставання від міжнародних принципів спеціалізації судової системи.
Захист прав та правозастосування	Недостатній рівень контролю за дотриманням прав, слабка боротьба з піратством і контрафактом.	Частково відповідає вимогам ВОІВ та ЄС, але має низький рівень ефективності.
Комерціалізація прав інтелектуальної власності	Обмежене використання ліцензування, франчайзингу, патентного продажу, слабка оцінка нематеріальних активів.	Не повністю відповідає світовій практиці, де інтелектуальна власність — вагомий бізнес-актив.
Інноваційна інфраструктура	Недостатня взаємодія науки, бізнесу та держави, відсутність ефективних програм трансферу технологій.	Відставання від моделей ЄС і США, де діють університетські центри.
Цифровізація управління інтелектуальною власністю	Обмежена інтеграція електронних сервісів, низький рівень кіберзахисту та користувацької зручності.	Часткова відповідність міжнародним цифровим стандартам.
Освіта та кадровий потенціал	Недостатня кількість фахівців, обмежені програми підготовки, низька правова культура бізнесу.	Часткова відповідність вимогам ВОІВ щодо кадрової підготовки.
Міжнародна інтеграція	Обмежене використання механізмів міжнародного патентування, слабка присутність у глобальних мережах.	Україна є стороною більшості ключових конвенцій, але не реалізує їх потенціал повною мірою.

Окремим викликом також стає надшвидкий розвиток інноваційних технологій і цифровізації, який значно випереджає здатність правової системи адаптуватися до нових реалій. Поява штучного інтелекту, блокчейну, біотехнологій, цифрових платформ та глобальних моделей обміну даними вимагає переосмислення традиційних механізмів охорони інтелектуальної власності. Натомість законодавство оновлюється повільно, що створює регуляторні

прогалини та ускладнює визначення правомірності використання нових технологічних рішень. Недосконалість правових механізмів ускладнює захист прав у судовому порядку, що знижує привабливість української юрисдикції для інвесторів та стримує розвиток інноваційної економіки.

Фрагментарність правового регулювання зумовлює відсутність цілісної концепції управління інтелектуальною власністю. Українське законодавство формувалося поступово, шляхом адаптації окремих законів під міжнародні зобов'язання, без глибокої системної реформи. Внаслідок цього виникають колізії між нормами законів про патенти, авторські права, комерційну таємницю та суміжні права. Гармонізація з правом Європейського Союзу відбувається нерівномірно, адже окремі директиви, зокрема у сфері цифрового контенту чи охорони біотехнологічних винаходів, досі не імplementовані повною мірою. Недосконалість правових механізмів ускладнює захист прав у судовому порядку, що знижує привабливість української юрисдикції для інвесторів.

Управління інтелектуальною власністю в Україні перебуває в процесі глибокого реформування. Сфера правового регулювання інтелектуальної власності охоплює значний спектр напрямів – від створення і охорони авторських прав до комерціалізації нематеріальних активів. Проте реальна практика засвідчує наявність системних суперечностей між нормативними положеннями, інституційною структурою управління та фактичними механізмами захисту прав. Законодавча і адміністративна система часто не відповідає динаміці розвитку сучасного ринку технологій та інновацій, що створює ризики як для національних правовласників, так і для іноземних інвесторів.

Правове забезпечення інтелектуальної власності в Україні охоплює низку законів, однак їхній зміст залишається фрагментарним і недостатньо узгодженим між собою. Колізії між законами про патенти, промислові зразки, торговельні марки, авторське право та комерційну таємницю створюють труднощі для правозастосування. Зокрема, Кримінальний кодекс досі оперує поняттями, які вже вилучені або трансформовані в спеціальних законах. Наприклад, у ст. 177 КК України досі використовується термін «топографія інтегральної мікросхеми», хоча

в цивільному та спеціальному законодавстві його замінили на «компонування напівпровідникових виробів» [58, с.55-60]. Такі розбіжності створюють правову невизначеність і ускладнюють ефективне переслідування правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Відсутність єдиної системної структури норм у Кримінальному кодексі додатково обмежує дієвість механізмів захисту. Упорядкування термінології та систематизація кримінально-правових норм могли б суттєво підвищити ефективність державного реагування.

Разом з тим розвиток нормативної бази відбувається під впливом європейського права, зокрема директив ЄС, однак процес гармонізації є повільним і нерівномірним. Не всі норми міжнародних документів, таких як Угода ТРІПС чи директиви 2019/790 ЄС про авторське право у цифровому середовищі, мають пряме відображення у національному законодавстві. Затягування процесів оновлення правових актів спричиняє ситуацію, коли бізнес-сектор і наукові установи не мають єдиного чіткого механізму захисту своїх інноваційних результатів. Формування єдиного кодифікованого акту, який би об'єднав норми про всі види інтелектуальної власності, могло б стати підґрунтям для усунення правових прогалин і підвищення ефективності управління у цій сфері.

Система інституційного управління інтелектуальною власністю в Україні характеризується постійними змінами у структурі та підпорядкованості органів. Національний орган інтелектуальної власності зазнавав кількох реформ, що супроводжувалися зміною статусу, фінансування та кадрового складу. Відсутність стабільності негативно впливає на довіру з боку заявників і міжнародних партнерів. Недостатній рівень координації між міністерствами, експертними структурами та освітніми інституціями знижує ефективність реалізації державної політики у сфері інновацій. У провідних країнах світу, зокрема у США, Японії чи Німеччині, органи, що відповідають за патентування і захист прав, мають автономний статус і стабільне фінансування, що гарантує сталість їхньої діяльності. В українських реаліях кадровий дефіцит, відсутність системної підготовки експертів та залежність від бюрократичних процедур знижують темпи розгляду заявок і якість експертизи.

Судова система залишається одним із найслабших елементів національної інфраструктури управління інтелектуальною власністю. Неповноцінне функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності не дає змоги сформувати єдину правозастосовну практику. Судові справи у сфері інтелектуальної власності розглядаються загальними судами, де відсутня достатня спеціалізація суддів. Такий стан призводить до непослідовності рішень, тривалих процесів і низької ефективності правового захисту. У міжнародній практиці діє принцип спеціалізованої юрисдикції, що передбачає участь суддів із фаховими знаннями у сфері технологій, дизайну та авторського права. Українська судова система має потребу у впровадженні подібного підходу, щоб забезпечити швидке, неупереджене й обґрунтоване вирішення спорів [59, с. 228-231]. Розвиток практики медіації та досудового врегулювання спорів також може зменшити навантаження на суди і сприяти більш ефективному захисту правовласників.

Сфера правозастосування залишається проблемною з точки зору боротьби з піратством, контрафактом і несанкціонованим використанням результатів творчої діяльності. Незважаючи на наявність законодавчих норм, механізми контролю за дотриманням прав часто не працюють належним чином. Слабкість системи правоохоронних органів і недостатня координація між митними, податковими та поліцейськими структурами створюють можливості для порушень. У європейських країнах діють комплексні програми боротьби з порушеннями інтелектуальної власності, які поєднують правові, економічні та технологічні інструменти. Українська практика має адаптувати подібні підходи, зокрема запровадити системи контролю за переміщенням контрафактної продукції через кордон і створити спеціалізовані підрозділи кіберполіції для моніторингу порушень у цифровому середовищі.

Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності відображають низький рівень розвитку інноваційного бізнесу та недостатню взаємодію між науковими установами і приватним сектором. Механізми ліцензування, франчайзингу, патентного продажу, передачі технологій і створення стартапів використовуються обмежено. Переважна більшість українських підприємств не має у структурі

управління окремих підрозділів з питань інтелектуальної власності. Відсутність доступу до фінансування та складність оцінки нематеріальних активів призводять до того, що винаходи часто залишаються нереалізованими. На міжнародному рівні інтелектуальна власність розглядається як комерційний ресурс, що генерує вартість і формує конкурентну перевагу. В Україні ж вона часто має декларативний характер, без створення реальної ринкової вартості [60, с. 168-182]. Системне впровадження податкових стимулів, грантових програм і венчурного фінансування може суттєво підвищити ефективність комерціалізації прав.

Ще одним викликом постає недостатній розвиток інноваційної інфраструктури, наявних інструментів і хабів усе ще недостатньо для повного розкриття потенціалу трансферу технологій та комерціалізації розробок. Позитивним кроком стало залучення України до мережі Європейських цифрових інноваційних хабів (EDIH) у 2025 році. Кожен хаб має свій профіль, команду і фокус на конкретні регіони чи галузі, співпрацює з університетами, бізнесом і публічним сектором. Зокрема, Win-Win EDIH (WIN2EDIH) спрямований на впровадження *deep tech*-рішень для цифровізації та підвищення конкурентоспроможності української економіки. Його діяльність охоплює регіони Північної та Центральної України (Чернігів, Житомир, Київ) та передбачає підтримку МСП, стартапів і державного сектору на основі моделі «єдиного вікна». Місія WIN2EDIH — посилювати цифрову та зелену трансформацію, інтегруючи українські інноваційні центри в ширшу європейську мережу.

Попри ці важливі зрушення, для повноцінного розвитку інноваційної екосистеми потрібне подальше розширення мережі хабів, зміцнення співпраці між університетами та бізнесом і створення додаткових інституцій, що координуватимуть процеси трансферу технологій та підтримуватимуть запуск нових стартапів. Для підвищення ефективності функціонування інноваційної екосистеми потрібне створення інституцій, які б координували процеси трансферу технологій, сприяли створенню стартапів і стимулювали участь малого та середнього бізнесу у процесах патентування.

Розвиток цифрових сервісів у сфері інтелектуальної власності відкриває перспективи для модернізації системи управління. Впроваджено електронне подання заявок, створено відкриті реєстри та онлайн-платформи для перевірки статусу об'єктів. Проте рівень інтеграції цифрових інструментів залишається обмеженим. Недосконалість інформаційних систем і ризики кібербезпеки гальмують процес повної цифровізації. У провідних державах використовується технологія блокчейн для реєстрації авторських прав і контролю за використанням контенту, а також алгоритми штучного інтелекту для автоматичного аналізу заявок. Україна може адаптувати подібні рішення, створивши гнучку і прозору систему, здатну ефективно функціонувати в умовах цифрової економіки.

Кадровий потенціал і рівень правової культури у сфері інтелектуальної власності залишаються недостатніми. Фахівців із кваліфікацією у сфері патентного права, оцінки нематеріальних активів і управління інноваціями бракує. Освітні програми з підготовки спеціалістів у цій сфері лише формуються. Відсутність достатньої обізнаності серед підприємців щодо процедур реєстрації та захисту прав призводить до зниження рівня патентної активності. У розвинених країнах створюються спеціалізовані магістерські програми, міжнародні тренінги та спільні освітні проекти, спрямовані на формування культури правовласності [61]. Розширення таких ініціатив в Україні сприятиме підвищенню якості управлінських кадрів і розвитку інноваційного мислення у бізнес-середовищі.

Міжнародна інтеграція є важливою умовою підвищення ефективності системи управління інтелектуальною власністю. Україна є учасницею провідних міжнародних угод, зокрема Паризької конвенції, Бернської конвенції, Мадридської угоди, Договору про патентну кооперацію та Угоди ТРІПС. Проте рівень використання можливостей, що надаються цими угодами, залишається низьким. Українські заявники рідко використовують міжнародні механізми реєстрації патентів чи торговельних марок. Підвищення ефективності участі у глобальній системі охорони прав вимагає активізації співпраці з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Європейським патентним відомством і регіональними структурами. Такі кроки сприятимуть зміцненню довіри іноземних партнерів,

залученню інвестицій та розширенню присутності українських інновацій на міжнародних ринках [62].

Отже, сучасний стан управління інтелектуальною власністю в Україні демонструє поєднання поступу і структурних суперечностей. Наявні законодавчі реформи та міжнародні ініціативи створюють фундамент для гармонізації системи з європейськими стандартами, проте відсутність стабільності, слабка координація та низький рівень комерціалізації стримують прогрес. Поступове впровадження міжнародних практик управління, цифровізація процесів, формування інноваційної екосистеми й розвиток правової культури можуть забезпечити реальне перетворення інтелектуальної власності на інструмент економічного зростання. Українська модель має потенціал стати конкурентоспроможною за умови цілісної державної політики, орієнтованої на інтеграцію права, науки, освіти й бізнесу у єдиний інноваційний простір.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями інтеграції української системи управління об'єктами інтелектуальної власності у глобальний інноваційний простір

Інтеграція України у світовий інноваційний простір визначається потребою підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення сталого розвитку через активне впровадження нових технологій і наукових досягнень. Світова економіка дедалі більше орієнтується на знання та інновації, що формує вимогу адаптації національних систем науково-технічного розвитку до глобальних стандартів. Українська науково-технічна сфера володіє значним потенціалом у сфері інформаційних технологій, біотехнологій, енергетики, матеріалознавства та машинобудування, проте її інтеграція у міжнародний інноваційний простір ускладнюється низкою факторів, серед яких недостатнє фінансування наукових досліджень.

Взаємодія з глобальними інноваційними мережами передбачає адаптацію національної нормативно-правової бази, розвиток інституцій підтримки науки і бізнесу, а також формування механізмів трансферу технологій та ліцензування. Можливості вдосконалення та імплементації української системи управління об'єктами інтелектуальної власності в світову систему наведені в табл. 3.1. Ефективна інтеграція передбачає розвиток наукових кластерів і технологічних парків, які забезпечують комунікацію між університетами, науково-дослідними інститутами та промисловими підприємствами. Розширення міжнародного співробітництва створює умови для залучення іноземних інвестицій, обміну знаннями та участі у глобальних дослідницьких проектах. В Україні вже здійснюються спроби інтегруватися у європейські наукові програми, такі як Horizon Europe, що дозволяє українським вченим брати участь у міжнародних грантових проектах та підвищувати рівень власної експертизи. Варто зауважити,

що Українська система управління інтелектуальною власністю сформована під впливом національних правових традицій та міжнародних договорів, водночас аналіз практики застосування законодавства в Україні свідчить про існування певних розривів між нормативно-правовою базою та реальними механізмами захисту та управління об'єктами інтелектуальної власності [63, с.758].

Таблиця 3.1 – Можливості вдосконалення та імплементації української системи управління об'єктами інтелектуальної власності в світову систему [64, с. 388–393]

Напрямок вдосконалення	Поточний стан в Україні	Можливості інтеграції у світову систему	Очікувані результати
Реєстрація та облік об'єктів інтелектуальної власності	Тривалі терміни розгляду заявок, бюрократія	Інтеграція електронних платформ з міжнародними реєстрами	Прискорення процедур, підвищення прозорості
Оцінка та комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності	Обмежена практика оцінки вартості, низька комерціалізація	Використання міжнародних стандартів оцінки та ліцензування	Підвищення економічної цінності активів
Підготовка кадрів та освіта	Недостатня кваліфікація спеціалістів, слабка міжнародна орієнтація	Впровадження міжнародних сертифікацій та стажувань	Зростання компетентності кадрів, інтеграція у глобальний ринок
Захист та контроль прав інтелектуальної власності	Неефективні судові процедури, відсутність спеціалізованих органів	Створення спеціалізованих судів та арбітражів за міжнародними моделями	Прискорене вирішення спорів, підвищення довіри інвесторів
Цифровізація та інновації	Обмежене використання ІТ, відсутність блокчейн-рішень	Впровадження блокчейн та автоматизованих платформ	Надійний облік прав, прозорі транзакції, інтеграція з міжнародними системами
Стимулювання інновацій	Обмежена державна підтримка та податкові пільги	Гармонізація податкових та правових стимулів з міжнародними практиками	Зростання інноваційної активності, залучення інвесторів
Міжнародна співпраця	Обмежена участь у глобальних проектах, недостатня інтеграція	Активна участь у міжнародних організаціях та проектах	Підвищення конкурентоспроможності, доступ до технологій та ринків
Аналітика та прогнозування	Відсутність систем стратегічного моніторингу	Використання Big Data та ШІ для прогнозування трендів	Оптимізація управлінських рішень, стратегічне планування

Одним із напрямів удосконалення системи виступає підвищення ефективності реєстраційних процедур, які нині характеризуються тривалими термінами розгляду заявок та значним бюрократичним навантаженням. Оптимізація цього процесу передбачає інтеграцію цифрових платформ для подання, обробки та моніторингу заявок, що дозволить зменшити адміністративні витрати та підвищити прозорість процедур. Цифровізація реєстраційної системи може бути реалізована через розширення електронного обігу документів, впровадження автоматизованих алгоритмів перевірки формальних ознак об'єктів інтелектуальної власності, а також інтеграцію баз даних із міжнародними реєстраційними системами. Такий підхід сприятиме скороченню часу на отримання охоронних документів і дозволить ефективніше реагувати на порушення прав.

Науково-технічний потенціал України демонструє високий рівень інноваційної активності, проте реальна комерціалізація результатів наукової діяльності залишається недостатньо розвинутою. Однією з причин виступає обмежений доступ до механізмів міжнародного ліцензування та співпраці з транснаціональними корпораціями. Впровадження стандартів управління інтелектуальною власністю, сумісних із практиками країн-членів ВОІВ, дозволить створити умови для формування привабливого середовища для іноземних інвесторів та технологічних партнерів. Для досягнення цієї мети необхідне створення централізованих платформ управління правами, які забезпечують облік патентів, авторських та суміжних прав, комерційних та ноу-хау активів, а також моделюють фінансову вигоду від їх використання. Впровадження таких платформ підвищить прозорість ринку інтелектуальної власності та сприятиме формуванню ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Міжнародні приклади свідчать про високу ефективність системи комерціалізації інновацій, яка інтегрує освіту, науку та бізнес. У країнах з високим рівнем інноваційного розвитку активно функціонують технологічні парки, інкубатори та венчурні фонди, що забезпечують підтримку стартапів, розвиток мережі партнерств та швидке впровадження результатів наукових досліджень у

виробництво. Адаптація таких моделей до українських реалій передбачає не лише розвиток інфраструктури, а й підвищення компетенції кадрів, створення стимулів для залучення інвестицій та формування культури управління інтелектуальною власністю.

Система освіти та підготовки кадрів у сфері інтелектуальної власності потребує модернізації з огляду на нові тенденції глобалізації та цифровізації. Професіонали в галузі управління правами повинні володіти знаннями не лише у сфері національного законодавства, а й у міжнародному правовому полі, методах оцінки вартості нематеріальних активів, а також у сфері цифрових технологій для моніторингу та захисту об'єктів інтелектуальної власності [65]. Використання міжнародного досвіду у навчальних програмах, включаючи кейс-стаді, стажування у закордонних інститутах, а також впровадження сертифікаційних курсів, дозволить підвищити професійну компетентність спеціалістів та сприятиме інтеграції української системи управління інтелектуальною власністю у світову практику.

Регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності вимагає вдосконалення механізмів контролю та захисту прав. Наявність ефективних судових процедур та альтернативних способів вирішення спорів, таких як медіація та арбітраж, дозволяє зменшити навантаження на державні суди та пришвидшити розв'язання конфліктних ситуацій. Українська практика демонструє відсутність чітких критеріїв для оцінки шкоди та відшкодування збитків, пов'язаних із порушенням прав інтелектуальної власності, що створює ризики для власників прав. Запровадження уніфікованих методик оцінки шкоди, що враховують як прямі, так і непрямі збитки, а також потенційні доходи, сприятиме формуванню справедливої компенсаційної практики та підвищенню довіри інвесторів. Аналіз міжнародного досвіду показує ефективність створення спеціалізованих судових органів, що розглядають спори у сфері інтелектуальної власності, а також використання експертних рад при оцінці складних технологічних рішень. Такий підхід може бути адаптований до української системи для підвищення оперативності та якості розгляду справ.

Інтеграція української системи управління об'єктами інтелектуальної власності у світову економіку потребує вдосконалення правової бази та створення сприятливого інноваційного середовища. Важливу роль відіграє розробка стимулів для інноваційної діяльності, включаючи податкові пільги для компаній, що реєструють патенти та авторські права, а також механізми державної підтримки комерціалізації наукових розробок. Розширення можливостей для ліцензування та франчайзингу на міжнародному рівні забезпечить ефективний трансфер технологій та сприятиме розвитку українського науково-технічного потенціалу [66, с.51-60]. Паралельно необхідне формування єдиної стратегії національної інтелектуальної власності, яка включає аналіз ринку, оцінку конкурентних переваг та визначення пріоритетних напрямів розвитку.

Цифровізація та впровадження технологій блокчейн може стати революційним кроком у системі управління інтелектуальною власністю. Використання блокчейн-платформ дозволяє створити надійний реєстр прав, захищений від змін та підробок, що підвищує довіру між суб'єктами ринку та полегшує трансакції на міжнародному рівні. Автоматизація процесів ліцензування, обліку та моніторингу використання прав сприятиме підвищенню ефективності управління та зменшенню витрат на адміністративні процедури. При цьому інтеграція українських платформ із міжнародними системами забезпечить можливість оперативного обміну інформацією та підтвердження авторства на глобальному рівні.

Динаміка глобальних інноваційних процесів демонструє значне зростання ролі цифрових технологій, штучного інтелекту, робототехніки та біоінженерії. Українські підприємства мають потенціал для розробки конкурентоспроможних продуктів у цих сферах, проте ефективність реалізації науково-технічного потенціалу потребує створення механізмів підтримки стартапів, венчурного фінансування та доступу до сучасної інфраструктури. Фінансові інструменти, включаючи грантові програми, пільгові кредити та інвестиційні фонди, сприяють розвитку інноваційної екосистеми та дозволяють залучати міжнародні ресурси [79, с.65-72]. Додатковою складовою інтеграції є активізація діяльності українських

дослідницьких центрів у глобальних наукових консорціумах, що забезпечує обмін технологічним досвідом та дозволяє оперативно реагувати на зміни світового ринку.

Співпраця з міжнародними організаціями та участь у глобальних проектах захисту інтелектуальної власності дозволяє адаптувати національні стандарти до світових практик, що забезпечує конкурентоспроможність українських компаній. Використання механізмів міжнародного моніторингу та систем попередження порушень прав дозволяє оперативно реагувати на неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності за кордоном. Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері інноваційних проектів сприяє створенню синергії між державними інституціями, науковими установами та бізнесом, що стимулює генерацію нових об'єктів інтелектуальної власності та їх комерціалізацію.

Необхідним кроком є формування системи аналітики та прогнозування тенденцій розвитку ринку інтелектуальної власності. Впровадження інструментів Big Data та штучного інтелекту дозволяє виявляти перспективні напрями розвитку технологій, оцінювати ризики та потенційну прибутковість об'єктів інтелектуальної власності, що сприяє стратегічному плануванню та ухваленню управлінських рішень. Такий підхід забезпечує гнучкість системи та адаптивність до змін у глобальному економічному середовищі [67, с.7-8]. Одночасно необхідна координація національної політики у сфері інтелектуальної власності з міжнародними зобов'язаннями та стандартами, що гарантує захист прав українських суб'єктів на глобальному рівні.

Пріоритетними напрямками інтеграції є розвиток цифрових технологій, біотехнологій, енергетики, матеріалознавства та машинобудування, що дозволяє Україні підвищувати власну технологічну самостійність і збільшувати внесок у глобальні інноваційні процеси. Розвиток венчурного фінансування та грантових програм для науковців сприяє появі нових стартапів, впровадженню інновацій у виробництво та залученню міжнародних партнерів [81, с. 137-143]. Формування сучасних центрів трансферу технологій та цифрових платформ підвищує

ефективність комунікації між науковцями, підприємцями та інвесторами, забезпечує прозорість процесів та скорочує час виходу нових продуктів на ринок.

Підвищення рівня обізнаності бізнесу та наукового середовища щодо значення інтелектуальної власності сприяє створенню культури її ефективного використання. Проведення навчальних заходів, семінарів, конференцій та інформаційних кампаній дозволяє формувати компетентне середовище, яке активно залучене до створення, захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Спрямовані на розвиток міждисциплінарних компетенцій програми освіти стимулюють інтеграцію наукових та технічних знань із бізнес-практикою, що забезпечує ефективне управління нематеріальними активами. Соціально-економічний ефект інтеграції проявляється у створенні нових робочих місць, збільшенні доходів підприємств та державного бюджету, підвищенні технологічного рівня виробництва та активізації науково-дослідної діяльності. Розширення міжнародного співробітництва відкриває доступ до сучасних технологій, сприяє обміну досвідом та підвищує рівень інноваційної культури серед науковців і підприємців. Розвиток партнерських мереж та спільних проектів створює можливості для залучення інвестицій, навчання персоналу та швидкого впровадження технологічних рішень на ринок.

Міжнародна інтеграція передбачає узгодження національного законодавства з правовими нормами інших держав та встановлення механізмів взаємного визнання прав. Відповідна гармонізація правил охорони авторських, патентних та суміжних прав, включно з процедурами ліцензування, трансферу технологій та вирішення спорів, створює передумови для зростання українських компаній на світових ринках. Водночас необхідне забезпечення контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності на внутрішньому ринку, що мінімізує ризики економічних втрат та сприяє формуванню стабільного інноваційного середовища. Механізми інтеграції повинні враховувати специфіку національної економіки, рівень технологічної готовності підприємств та наявність науково-технічного потенціалу, що дозволяє обирати пріоритетні напрямки досліджень і розвитку [80, с. 134-139]. Підтримка інноваційної діяльності на державному рівні

сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції та залученню українських компаній до глобальних ланцюгів доданої вартості.

Стратегічне управління об'єктами інтелектуальної власності включає планування, організацію, контроль та оцінку ефективності їх використання. Розробка методик оцінки економічної цінності об'єктів, прогнозування рентабельності інноваційних проектів та визначення пріоритетів у сфері науково-технічних досліджень забезпечує раціональне використання ресурсів. Інтеграція національних підходів із світовими практиками дозволяє реалізувати конкурентні переваги на міжнародному рівні та сприяє зміцненню позицій України у глобальному інноваційному середовищі [68, с.13].

Розширення правових та економічних інструментів для захисту інтелектуальної власності передбачає застосування комплексних підходів, що включають адміністративні, цивільно-правові та кримінальні механізми. Спеціалізовані органи державної влади повинні координувати дії з науковими установами та підприємствами для оперативного виявлення та припинення порушень, а також для підтримки ліцензійних та франчайзингових відносин. Системна взаємодія державного регулювання, ринкових механізмів та міжнародних стандартів створює умови для сталого розвитку економіки, орієнтованої на інновації.

Впровадження сучасних управлінських підходів, інтеграція інформаційних технологій та міжнародних стандартів дозволяє сформувати українську систему управління об'єктами інтелектуальної власності як дієвий інструмент економічного розвитку та інноваційної конкурентоспроможності. Досвід інших країн свідчить про ефективність комплексної політики, що поєднує правове регулювання, цифровізацію, професійну підготовку кадрів та стимулювання науково-технічної діяльності [69, с. 152–155]. Реалізація таких підходів забезпечує не лише захист прав суб'єктів, а й створює умови для активного включення України у глобальний ринок інтелектуальної власності.

Таким чином, інтеграція у світовий інноваційний простір передбачає послідовне вдосконалення нормативно-правового середовища, розвиток інституцій

підтримки науки та бізнесу, активне міжнародне співробітництво, формування механізмів комерціалізації та трансферу технологій. Синергія державного регулювання, академічної науки та бізнес-середовища забезпечує формування ефективного механізму управління нематеріальними активами, що дозволяє збільшити інвестиційну привабливість країни, стимулювати інноваційну активність та інтегрувати українські технології у світову економіку. Впровадження сучасних методик оцінки, контролю та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності забезпечує надійний фундамент для побудови конкурентного інноваційного середовища та сприяє сталому розвитку національної економіки. Застосування комплексного підходу дозволяє підвищити ефективність науково-технічного потенціалу, сприяє прискоренню інноваційних процесів та розвитку економіки на основі знань.

3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності національної нормативно-правової та інституційної інфраструктури у сфері інтелектуальної власності

Система управління інтелектуальною власністю у сучасних умовах потребує комплексного перегляду нормативно-правових та інституційних механізмів для забезпечення ефективного захисту та раціонального використання нематеріальних активів. Українське законодавство у сфері інтелектуальної власності включає низку законів, підзаконних актів та міжнародних угод, проте практика їх застосування демонструє певні розбіжності між формальними нормами та реальною здатністю системи реагувати на порушення, стимулювати інноваційну діяльність та інтегрувати національні підходи у світову практику. Пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової та інституційної бази управління інтелектуальною власністю наведені в табл. 3.2. Створення нормативної бази нового покоління повинно враховувати тенденції глобалізації, цифровізації та міжнародні стандарти, передбачати чіткі процедури реєстрації, оцінки та захисту

об'єктів інтелектуальної власності, а також механізми контролю за дотриманням прав.

Таблиця 3.2 – Пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової та інституційної бази управління інтелектуальною власністю

Напрямок удосконалення	Поточний стан в Україні	Пропозиції щодо вдосконалення	Очікувані результати
Законодавче регулювання	Частина норм застаріла, обмежена регламентація цифрових та інноваційних об'єктів	Розробка спеціалізованих законів для цифрових об'єктів та інновацій, гармонізація з міжнародними стандартами	Прозоріші та адаптовані до сучасних умов процедури, зменшення правових колізій
Реєстрація та ліцензування	Повільні процедури, високий бюрократичний тиск	Впровадження електронних платформ та автоматизованих систем перевірки	Прискорення оформлення прав, зменшення адміністративного навантаження
Судова система та вирішення спорів	Відсутність спеціалізованих судових підрозділів, тривалі розгляди	Створення спеціалізованих судів та арбітражних органів, розвиток альтернативних способів вирішення спорів	Швидке та компетентне вирішення конфліктів, підвищення довіри до системи
Професійна підготовка кадрів	Недостатня кваліфікація, обмежена міжнародна орієнтація	Впровадження міжнародних сертифікацій, стажувань та навчальних програм	Зростання компетентності спеціалістів, інтеграція у глобальну систему управління ІВ
Цифровізація та ІТ	Обмежене використання цифрових платформ та блокчейн	Впровадження аналітичних платформ, автоматизація ліцензій та обліку	Надійний облік прав, прозорі транзакції, зменшення ризиків порушень
Економічні стимули	Недостатня підтримка інновацій та патентування	Податкові пільги, гранти, державні програми для стартапів	Активізація інноваційної діяльності, залучення інвесторів
Міжнародна співпраця	Обмежена участь у глобальних проектах та обмінах	Активна інтеграція в міжнародні організації, проекти трансферу технологій	Доступ до передових технологій, зростання конкурентоспроможності
Аналітика та прогнозування	Відсутність систем стратегічного моніторингу	Використання Big Data, ШІ та аналітичних платформ для оцінки та прогнозування	Оптимізація управлінських рішень, стратегічне планування, зменшення ризиків

Джерело: складено автором на основі [70, с.72]

Аналіз чинного законодавства показує, що значна частина норм є застарілими та не відповідає сучасним вимогам розвитку інформаційних технологій, патентування програмного забезпечення, електронних платформ для обліку прав та автоматизованих систем ліцензування. Для усунення цих розривів пропонується впровадження спеціалізованих законодавчих актів, які регулюють цифрові та інноваційні об'єкти, а також адаптація процедур до міжнародних стандартів, що забезпечить оперативний облік і контроль прав. Гармонізація національних норм із практиками країн-членів ВОІВ та інших міжнародних організацій дозволить зменшити ризики правових конфліктів на глобальному рівні та стимулюватиме іноземні інвестиції в інноваційні проекти.

Структура інституційного забезпечення потребує оптимізації для підвищення ефективності управління. На даний момент реєстрація, контроль та захист прав розподілені між різними органами, що створює дублювання функцій та затримки у процесах. Концентрація відповідальності на центральних органах із створенням підрозділів, які спеціалізуються на окремих видах прав, забезпечить більш скоординоване та швидке реагування на порушення. Механізми державного моніторингу і контролю повинні поєднуватися з цифровими платформами для реєстрації і відстеження об'єктів, а також із системами обліку порушень, що дозволить формувати аналітичні звіти та прогнози для стратегічного планування розвитку національної системи інтелектуальної власності [71, с.5-8].

Процедури реєстрації та ліцензування вимагають впровадження автоматизованих платформ, що дозволяють зменшити адміністративне навантаження та прискорити процес отримання охоронних документів. Інтеграція таких платформ із міжнародними базами даних, включно з WIPO, EPO та іншими регіональними організаціями, забезпечить оперативний обмін інформацією та підтвердження прав на глобальному рівні. Використання технологій блокчейн та електронних цифрових підписів дозволить підвищити прозорість, безпеку та достовірність реєстраційних процесів, а також сприятиме зменшенню ризиків фальсифікації документів та неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності.

Судова система та механізми вирішення спорів потребують спеціалізації та модернізації. Створення спеціалізованих судових підрозділів або арбітражних органів дозволить розглядати спори у сфері інтелектуальної власності швидко та компетентно, застосовуючи методики оцінки збитків і компенсацій, які відповідають міжнародним стандартам. Впровадження альтернативних механізмів вирішення конфліктів, таких як медіація та арбітраж, зменшить навантаження на державні суди та підвищить ефективність захисту прав [72, с.21-27]. Для цього необхідно розробити методичні рекомендації щодо оцінки шкоди та потенційних доходів, що дозволить встановити прозорі критерії відшкодування збитків.

Інституційна база управління інтелектуальною власністю повинна включати розвиток професійного середовища через систематичну підготовку кадрів. Програми навчання для юристів, спеціалістів у сфері комерціалізації та управління технологіями повинні охоплювати знання національного та міжнародного законодавства, методики оцінки об'єктів інтелектуальної власності, управління ліцензійними угодами, а також цифрові технології для обліку та контролю прав. Міжнародне стажування та сертифікаційні програми сприятимуть підвищенню професійної компетентності та інтеграції української системи в глобальне середовище управління нематеріальними активами.

Регулювання економічних стимулів для інноваційної діяльності є невід'ємним елементом удосконалення системи. Податкові пільги для компаній, що реєструють патенти та авторські права, гранти на комерціалізацію результатів наукових досліджень, державні програми підтримки стартапів створюють умови для активного використання інтелектуальної власності та розвитку національної інноваційної екосистеми. Забезпечення ефективного контролю за дотриманням прав на внутрішньому ринку одночасно з міжнародними механізмами попередження порушень забезпечує захист інтересів українських суб'єктів та формує довіру до національної системи.

Цифровізація та інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволяють створити комплексні аналітичні системи для моніторингу і прогнозування тенденцій розвитку ринку інтелектуальної власності. Використання технологій Big Data та штучного інтелекту сприяє оцінці економічної цінності об'єктів, прогнозуванню ризиків порушень прав та стратегічному плануванню інноваційної діяльності. Аналітичні платформи забезпечують управлінську підтримку, моделювання сценаріїв розвитку та оцінку ефективності прийнятих рішень [73, с.110-115].

Міжнародна співпраця виступає додатковим чинником удосконалення нормативно-правової та інституційної бази. Активна участь у проектах BOIB, регіональних асоціаціях, міжнародних програмах трансферу технологій та обміну інформацією дозволяє адаптувати національні стандарти до світових практик,

забезпечує доступ до передових технологій та ринків, а також сприяє формуванню позитивного іміджу України на глобальній арені. Гармонізація процедур ліцензування, реєстрації та захисту прав із міжнародними нормами створює умови для безпечного ведення бізнесу та залучення іноземних інвестицій.

Розвиток аналітичної та прогностичної функцій у системі управління інтелектуальною власністю дозволяє здійснювати стратегічне планування та обґрунтоване прийняття управлінських рішень. Систематичний аналіз ринку, оцінка конкурентних переваг, прогнозування технологічних трендів та ризиків створюють умови для ефективного управління об'єктами інтелектуальної власності. Уніфікація стандартів оцінки, моніторингу та звітності дозволяє формувати прозору та прогнозовану систему, що відповідає міжнародним очікуванням та потребам інвесторів.

Отже, створення ефективної нормативно-правової та інституційної бази управління інтелектуальною власністю передбачає комплексний підхід, що поєднує цифровізацію, модернізацію законодавства, спеціалізацію судових та контролюючих органів, розвиток професійних компетенцій та міжнародну інтеграцію. Впровадження системи, яка базується на стандартах прозорості, ефективності та передбачуваності, сприятиме зміцненню національної економіки, підвищенню інноваційної активності та забезпеченню конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку. Уніфікація процедур, впровадження аналітичних платформ та інтеграція з міжнародними системами дозволяє створити надійний механізм захисту та використання інтелектуальної власності, що формує основу сталого розвитку та інноваційного потенціалу держави.

3.3. Розвиток економічних інструментів та інноваційних моделей комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в Україні

Розвиток механізмів комерціалізації та трансферу інтелектуальної власності в Україні формує основу для підвищення інноваційного потенціалу національної економіки. Сучасні глобальні тенденції свідчать про те, що

конкурентоспроможність держав значною мірою визначається здатністю ефективно використовувати результати наукових досліджень та розробок, перетворюючи їх у комерційні продукти та послуги [74, с.40-47]. В Україні процеси комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності відбуваються в умовах поступового удосконалення правової бази, проте існуючі законодавчі та інституційні механізми не завжди забезпечують повний спектр можливостей для підприємств та наукових установ. Структура інтелектуальної власності включає патенти на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, авторські права на твори науки, літератури та мистецтва, а також комерційні таємниці. Ефективна реалізація цих активів потребує комплексного підходу, що охоплює правову, організаційну, фінансову та маркетингову складові.

Таблиця 3.3 – Перспективи розвитку механізмів комерціалізації та трансферу інтелектуальної власності в Україні [75, с. 87– 98]

Напрямок розвитку	Опис механізму	Потенційні переваги	Основні проблеми
Технологічні парки та інноваційні центри	Створення спеціалізованих територій для підтримки стартапів, дослідницьких проектів та технологічного бізнесу	Спрощення доступу до ресурсів, консультацій, лабораторій; прискорення трансферу технологій	Обмежене фінансування; недостатня правова база; слабка інтеграція з промисловістю
Центри трансферу технологій	Організації при університетах та науково-дослідних інститутах, що займаються ліцензуванням, патентуванням та комерціалізацією розробок	Підвищення ефективності використання наукових результатів; залучення інвестицій	Недостатня компетентність персоналу; слабка мотивація науковців
Ліцензування та франчайзинг	Надання права на використання об'єктів інтелектуальної власності за плату	Додаткові джерела доходу; поширення технологій без передачі повної власності	Складність оцінки вартості об'єктів; ризики правового захисту
Венчурне фінансування та гранти	Надання фінансових ресурсів стартапам та інноваційним проектам	Сприяє розвитку нових технологій; залучення інвесторів	Високі ризики для інвесторів; недостатня кількість венчурних фондів
Цифрові платформи трансферу технологій	Онлайн-бази даних про патенти, ліцензії та комерційні пропозиції	Прозорість та швидкість пошуку технологій; зменшення транзакційних витрат	Недостатня інтеграція з підприємствами; низька обізнаність користувачів

Одним із напрямів розвитку є створення спеціалізованих організацій, що займаються трансфером технологій, і формування інноваційних центрів при наукових установах та університетах. Досвід провідних країн свідчить про високий рівень ефективності моделей, що включають технологічні парки, бізнес-інкубатори та венчурні фонди, які забезпечують підтримку стартапів і спільних науково-виробничих проєктів. В Україні наявні ініціативи щодо створення технопарків і центрів трансферу технологій, проте масштаби їх діяльності обмежені фінансовими ресурсами та недостатнім правовим захистом інтелектуальної власності. Важливу роль відіграють механізми ліцензування та франчайзингу, які дозволяють отримати економічну вигоду від об'єктів інтелектуальної власності без передачі повного права власності. Ліцензійні угоди можуть бути довгостроковими або короткостроковими, і вони сприяють залученню інвестицій у науково-технічну сферу.

Фінансова складова комерціалізації включає венчурне фінансування, грантову підтримку та пільгові кредити для інноваційних підприємств. Ефективність використання інтелектуальної власності залежить від здатності підприємств оцінювати її ринкову вартість і здійснювати адекватну стратегію просування продуктів. Використання сучасних методик оцінки, таких як ринковий, доходний та витратний підходи, дозволяє об'єктивно визначити потенціал об'єктів та планувати їх інтеграцію у виробничі процеси [76]. Водночас проблема недостатньої фінансової грамотності науковців та винахідників у сфері інтелектуальної власності залишається актуальною, що знижує ефективність комерційних трансакцій.

Інституційні механізми трансферу технологій передбачають взаємодію між університетами, науково-дослідними інститутами та промисловими підприємствами. Розвиток мережевих платформ та цифрових рішень для обміну інформацією про патенти, ліцензії та технологічні пропозиції сприяє більш прозорому та оперативному процесу комерціалізації. Підприємства отримують можливість оцінити технічні характеристики об'єктів інтелектуальної власності, перевірити їх правову чистоту та визначити потенційні ризики при впровадженні

технологій. Одночасно держава може стимулювати трансфер технологій через податкові пільги, грантові програми та спрощення процедур реєстрації та ліцензування.

Аналіз національної практики демонструє наявність бар'єрів у вигляді тривалих і складних процедур патентування, обмеженого доступу до інформації про комерційні можливості об'єктів інтелектуальної власності та низької культури управління правами на інноваційні продукти. Для подолання цих обмежень розробляються стратегії підвищення прозорості процедур, створення відкритих баз даних технологій та запровадження навчальних програм для менеджерів, науковців і підприємців у сфері управління інтелектуальною власністю. Інтеграція таких ініціатив дозволяє активізувати інноваційні процеси, зменшити час виходу на ринок та підвищити комерційну цінність науково-технічних розробок.

Досвід міжнародних практик свідчить, що ефективна комерціалізація передбачає комплексну систему стимулів та механізмів захисту прав. Такі країни, як США, Німеччина та Південна Корея, створили нормативно-правове середовище, що забезпечує захист інвесторів і винахідників, одночасно спрощуючи процес ліцензування та трансферу технологій. Україна поступово інтегрує ці підходи, адаптуючи їх до національного контексту, зокрема через модернізацію законодавства про патенти, авторське право та комерційні таємниці, а також шляхом створення інституцій, що забезпечують ефективну підтримку інноваційних проєктів.

Соціально-економічний ефект від розвитку механізмів комерціалізації проявляється у створенні нових робочих місць, збільшенні доходів державного бюджету та посиленні міжнародної конкурентоспроможності науково-технічного потенціалу. Підприємства отримують можливість інтегрувати інноваційні технології у виробничі процеси, що підвищує якість продукції та зменшує витрати [77, с.22-28]. Стратегія розвитку системи комерціалізації інтелектуальної власності в Україні повинна включати комплекс заходів, що охоплюють підвищення рівня освіти та підготовки кадрів у сфері інноваційного менеджменту, удосконалення нормативно-правового поля та створення фінансових стимулів для підприємств.

Розширення партнерських мереж та створення умов для спільної розробки технологій сприяє прискоренню процесів впровадження наукових результатів у виробництво та підвищенню їх ринкової вартості.

Перспективи розвитку передбачають активізацію венчурного капіталу, стимулювання стартап-екосистеми, запровадження ефективних методик оцінки об'єктів інтелектуальної власності та удосконалення процедур патентування та ліцензування. Формування сучасних центрів трансферу технологій із інтеграцією цифрових платформ дозволяє оптимізувати процес пошуку партнерів, визначення ринкових ніш та підвищення комерційної привабливості наукових розробок [78, с.172-180]. Одночасно реалізація програми підвищення обізнаності серед підприємців та науковців створює сприятливе середовище для активного використання інтелектуальної власності у господарській діяльності.

Отже, розвиток механізмів комерціалізації та трансферу інтелектуальної власності в Україні визначає рівень інноваційного потенціалу країни та її здатність інтегруватися у глобальні технологічні процеси. Впровадження ефективних стратегій, підвищення інституційної спроможності, вдосконалення правової та фінансової бази створює умови для комплексного використання науково-технічного потенціалу та сприяє стійкому економічному зростанню національної економіки.

ВИСНОВКИ

Управління об'єктами інтелектуальної власності є невід'ємною складовою сучасної економіки знань, оскільки забезпечує не лише захист прав творців і винахідників, а й ефективне використання інновацій для розвитку бізнесу та науково-технічної сфери. Світовий досвід демонструє, що економіки країн з високим рівнем інноваційної активності значною мірою залежать від здатності організацій і держав забезпечити ефективне управління правами на винаходи, авторські твори, промислові зразки, комерційні таємниці та торговельні марки. Управлінські підходи включають стратегічне планування, оцінку ринкової вартості об'єктів, ліцензування, трансфер технологій та інтеграцію інтелектуальних активів у виробничі та комерційні процеси.

У країнах з розвинутою інноваційною економікою функціонують спеціалізовані центри трансферу технологій, інкубатори та технологічні парки, які забезпечують взаємодію між науковими установами та промисловими підприємствами. Такі інституції виконують роль посередників у процесі ліцензування патентів, комерціалізації авторських прав і впровадження нових технологій у виробництво. Застосування цифрових платформ для управління патентами та технологічними пропозиціями дозволяє забезпечити прозорість процесів, зменшити транзакційні витрати та підвищити швидкість комерціалізації науково-технічних розробок. Механізми ліцензування та франчайзингу дозволяють отримати економічну вигоду від об'єктів інтелектуальної власності без необхідності передавати повну власність, що створює додаткові можливості для бізнесу і наукових установ.

Фінансова складова управління інтелектуальною власністю включає венчурне фінансування, грантові програми та спеціалізовані інвестиційні фонди, які сприяють розвитку високотехнологічних стартапів і спільних науково-виробничих проєктів. Оцінка ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності дозволяє визначити їх економічний потенціал і приймати рішення щодо оптимальної стратегії використання, включаючи впровадження у виробничі процеси або продаж ліцензій третім сторонам. Використання комплексних методик

оцінки, таких як ринковий, доходний та витратний підходи, дозволяє забезпечити об'єктивність прийнятих рішень і підвищити інвестиційну привабливість науково-технічних розробок.

Українська практика управління об'єктами інтелектуальної власності знаходиться на стадії розвитку, і державні та приватні інституції поступово впроваджують інноваційні механізми, адаптовані до національного контексту. Законодавство про інтелектуальну власність, включаючи патенти, авторські права та комерційні таємниці, модернізується з метою приведення у відповідність до міжнародних стандартів, а створення центрів трансферу технологій при університетах і науково-дослідних установах дозволяє активізувати процеси комерціалізації. Виклики включають недостатнє фінансування, обмежену компетентність персоналу та низький рівень обізнаності науковців і підприємців у сфері управління інтелектуальною власністю.

Розвиток венчурного фінансування та стартап-екосистеми в Україні сприяє комерціалізації інновацій і залученню іноземних інвестицій. Додаткову роль відіграють навчальні програми та тренінги для науковців і менеджерів, які дозволяють підвищити обізнаність щодо стратегій управління інтелектуальною власністю, процесів ліцензування та трансферу технологій. Інтеграція цифрових платформ для управління патентами та технологіями забезпечує доступність інформації, прискорює комерційні трансакції та підвищує ефективність використання науково-технічного потенціалу.

Аналіз світового досвіду показує, що ефективне управління об'єктами інтелектуальної власності сприяє прискоренню впровадження нових технологій, створенню доданої вартості та підвищенню конкурентоспроможності підприємств і наукових установ. В Україні спостерігається поступове формування відповідної інфраструктури та адаптація міжнародних моделей до національних умов. Залучення інноваційних механізмів управління дозволяє підвищити технологічну самостійність підприємств, оптимізувати використання ресурсів і забезпечити інтеграцію української науки у глобальні науково-технологічні процеси.

Управління об'єктами інтелектуальної власності формує основу для розвитку інноваційної економіки, забезпечує ефективне використання наукового потенціалу та створює умови для комерційного впровадження результатів наукових досліджень. Розвиток інституційної підтримки, цифрових платформ, фінансових механізмів та освітніх програм дозволяє Україні підвищити ефективність управління інтелектуальною власністю, залучати інвестиції та інтегруватися у глобальний інноваційний простір. Синергія між державою, науковими установами та бізнесом забезпечує комплексний підхід до комерціалізації та трансферу технологій, що сприяє стійкому економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Intellectual Property Organization. (2025). World Intellectual Property Indicators 2025. Geneva: WIPO. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-941-17-2025-en-world-intellectual-property-indicators-2025.pdf> (дата звернення: 01.12.2025)
2. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 19.11.2025).
4. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності: Міжнародний документ від 14.07.2967 р. № 995_169. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169 (дата звернення: 19.11.2025).
5. Спіцина, Г. О. Гордеюк, А. О. Особливості сучасної класифікації об'єктів права інтелектуальної власності. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 3. С. 58–64.
6. Довжук І. В. Інтелектуальна власність та авторське право : навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2019. 367 с.
7. Вірченко В.В. Інтелектуальна власність: теоретичні витoki та економічні імперативи розвитку. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 488 с.
8. Троцька В. Публічні інтереси суспільства = приватні інтереси авторів. Чи можливе досягнення рівноваги в цифрову епоху? Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 2. С. 7–8.
9. Jeff Blank, How May Intellectual Property Be Used To Generate Revenue? URL: <https://sportslawblogger.com/how-may-intellectual-property-be-used-to-generate-revenue.html> (дата звернення: 19.11.2025).

10. Волощенко О. Проблеми удосконалення права інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 13.
11. Миджин Г. Є. Адміністративні методи та засоби захисту прав інтелектуальної власності. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 5. С. 152–155. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2020/36.pdf (дата звернення: 27.10.2025)
12. Паризька конвенція про охорону промислової власності: Міжнародний документ від 20.03.1883 р. № 995_123. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123 (дата звернення: 19.11.2025).
13. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів Міжнародний документ від 24.07.1971 р. № 995_a87. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 19.11.2025).
14. Капітаненко Н. П. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності. Правові новели. 2019. Вип. 7. Том 2. С. 72.
15. Цифрова економіка: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього : монографія / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; за ред. Антонюк Л., Ільницького Д., Севастюк А. – Київ : КНЕУ, 2021. – 337 с.
16. Бондаренко О. О. Стан правової охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні під час війни. Часопис Київського університету права. 2023. № (2). С.134-137.
17. Дружкова І. С., Колесник О. О. Інтелектуальна власність як стратегічна основа функціонування економіки знань. Південноукраїнський правничий часопис. 2024. № 1. С.109-117.
18. Teece D.J. Business Models and Dynamic Capabilities. Long Range Planning. 2018. № 51(1). С. 40–49.
19. Grant R.M. Contemporary Strategy Analysis: Text and Cases Edition. Chichester: Wiley, 2019. 512 p.

20. Eisenhardt K.M., Martin J.A. Dynamic capabilities: what are they? *Strategic Management Journal*. 2021. Vol. 32, № 11. P. 1105–1121.
21. Chesbrough H. The future of open innovation. *Research Policy*. 2017. Vol. 46, № 1. P. 1–10.
22. Nelson R.R. Institutions and economic growth: a historical introduction: *Institutions and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. P. 1–20.
23. Freeman C. Innovation and economic growth. In: *The Economics of Innovation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020. P. 45–67.
24. Grant R.M., Lau C.M. Knowledge management and knowledge-based theory of the firm. In: *The Oxford Handbook of Knowledge Management*. Oxford: Oxford University Press, 2022. P. 45–67.
25. Pisano G.P. Creative construction: the DNA of sustained innovation. New York: PublicAffairs, 2019. 320 p.
26. Heller G. The networked firm: how firms can thrive in the age of digital transformation. Cham: Springer, 2021. 256 p.
27. Grant R.M. Contemporary strategy analysis: text and cases edition. Chichester: Wiley, 2023. 528 p.
28. Prahalad C.K. The new age of innovation: driving cocreated value through global networks. New York: McGraw-Hill, 2022. 304 p.
29. Мартинюк О. А., Борщ В. І., Рудінська О. В., Данилко М. В. Трансформаційні процеси розвитку менеджменту у галузі охорони здоров'я. *Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління*. 2021. Т. 20. Вип. 3 (49). С. 46-60.
30. Пономаренко М. В. Правове регулювання інтелектуальної власності на програмне забезпечення в Україні: поточний стан і тенденції. *Часопис Київського університету права*. 2023. № (1). С. 119-122.
31. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 10.11.2025)

32. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 27.10.2025).

33. Про охорону прав на промислові зразки. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (дата звернення: 27.10.2025).

34. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-вр#Text> (дата звернення: 27.10.2025).

35. Про охорону прав на сорти рослин. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12> (дата звернення: 27.10.2025).

36. Про авторське право і суміжні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення: 27.10.2025).

37. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 27.10.2025).

38. Про затвердження Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються майнових прав на твір. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1760-23#Text> (дата звернення: 27.10.2025).

39. Ukraine: Investment Guide – Intellectual Property Rights. Kyiv: DLF Ukraine, 2017. URL: <https://dlf.ua/wp-content/uploads/2017/06/Intellectual-property-rights-in-Ukraine.pdf> (дата звернення: 19.11.2025).

40. United States Code, Title 35 - Patents, United States of America, WIPO Lex. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/22357> (дата звернення: 10.11.2025).

41. A Simple Guide to U.S. Copyright Law. Copyrightlaws.com: Copyright courses and education in plain English. URL: <https://www.copyrightlaws.com/a-simple-guide-to-u-s-copyright-law/> (дата звернення: 10.11.2025).

42. Bayh-Dole Act. Drexel Home. URL: <https://drexel.edu/research/innovation/bayh-dole-act> (дата звернення: 10.11.2025).

43. Директива (ЄС) 2016/943 Європейського парламенту та Ради від 8 червня 2016 р. про охорону нерозкритого ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від незаконного придбання, використання та розкриття, Європейський союз (ЄС), WIPO Lex. WIPO – World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/16435> (дата звернення: 10.11.2025).

44. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19 (дата звернення: 10.11.2025).

45. Japan to EU Patent Annual Fee Renewal Services -. Evershine in Frankfurt. URL: https://fra.evershinecpa.com/japan-to-eu-patent-annual-fee-renewal-services?gad_source=1&gad_campaignid=20073419954&gbraid=0AAAAAp_hHyBW2buaaBSYGrDHEAvWh2Tqt_&gclid=CjwKCAiAt8bIBhBpEiwAzH1w6YHdq05j4h3VzFyE63I3xqTwTr6A_bJk_E7Rf2SOT0j3xMFUBKe_pRoCqVwQAvD_BwE (дата звернення: 10.11.2025).

46. Ministry of Intellectual Property Resources > IP Laws and Treaties > Industrial Property Laws. 지식재산처. URL: https://www.kipo.go.kr/en/HtmlApp?c=60201&catmenu=ek07_02_01 (дата звернення: 10.11.2025).

47. Statutes of the Republic of Korea. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=60093&type=part&key=28 (дата звернення: 19.11.2025).

48. Боярчук О. М. Захист права інтелектуальної власності: особливості здійснення в Україні, США та деяких країнах Європейського союзу (Німеччина, Франція). Аналітичне-порівняльне правознавство. ДВНЗ «УжНУ» Ужгород, 2023. №6. С. 184-188 URL <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294411/287196> (дата звернення: 19.11.2025).

49. Р. Гмайнер, Р. Гмайнер Заохочення внутрішніх інновацій шляхом захисту іноземної інтелектуальної власності. Міжнародний огляд права та економіки. 2021. URL:<https://doi.org/10.1016/j.irle.2021.106000> (дата звернення: 19.11.2025).

50. Полуніна Л.В. Порівняльний аналіз поняття комерційної таємниці та її захисту у вітчизняному законодавстві та законодавстві США. 2019. С. 92–96.

51. Жила К.В., Кришталь А.О. Правове регулювання інтелектуальної власності у Франції: матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнародною участю. Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє, м. Черкаси, 20 квітня 2023 р. Черкаси, 2023. С. 284-285.

52. Бойцун А.А., Кришталь А.О. Особливості захисту права інтелектуальної власності в Україні та Німеччині: матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнародною участю. Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє, м. Черкаси, 20 квітня 2023 р. Черкаси, 2023. С. 264–266.

53. Галупова Л.І. Захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17 червня 2022 р. Одеса, 2022. С. 745–749.

54. Лопатін М.Д. Захист прав інтелектуальної власності в США та Україні: міжн. наук.-практ. конф. «Євразійські наукові дискусії», Барселона, 13-15 лютого 2022 р., Барселона, Іспанія. 2022. С. 569–573.

55. Михайлюк Г.О. Способи захисту прав на комерційні позначення: Досвід Франції та України. Наукові записки НаУКМА. 2019. № 4. С. 52-58.

56. Ульянова Г.О., Колодін Д.О. Кримінально-порівняльне дослідження законодавства України і ФРН в сфері захисту інтелектуальної власності. Київський часопис права. 2022. № 1. С. 163-167.

57. Колеснікова М.В., Корощенко К.Р. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та країнах ЄС: Порівняльно-правовий аспект. Цивільне право і цивільний процес; Сімейне право; Міжнародне приватне право. Науково юридичний журнал. Правові новели. 2021. С. 61-67.

58. Антонюк У. В. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: окремі аспекти // Правові новели. 2021. № 13. С. 55–60.

59. Пономаренко М. Теорія та практика захисту прав інтелектуальної власності у програмному забезпеченні. Часопис Київського університету права, 2021. (2). С. 228-231.

60. Коваль , І.Ф. і Глазков , Є.С. Запровадження в Україні європейських стандартів охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. (Чер 2025). С.168-182.

61. Пахаренко О. Конкуренція, інтелектуальна власність, митниця та асоціація з ЄС. Юридична газета online. 2018. № 18. URL: <https://surli.cc/qgukpz>

62. Скалецька З. Міжнародний захист права інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Академічні візії. 2022. № 14. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/210> (дата звернення: 19.11.2025).

63. Яковюк І. В., Вергелес О. О., Ковтуненко О. А. Гармонізуючий вплив актів європейського союзу в сфері інтелектуальної власності на законодавство держав – членів ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 758.

64. Попова Н. О. Захист прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю в Україні та Європейському Союзі. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. Серія Право. Вип. 88, ч. 1. С. 388–393.

65. Костюк В. В. Досвід європейських країн щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція. 2019. № 39. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc39/28.pdf> (дата звернення: 19.11.2025).

66. Юрченко О.В. Економічні аспекти впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2022. № 28. С. 51–60.
67. Троцька В. Публічні інтереси суспільства = приватні інтереси авторів. Чи можливе досягнення рівноваги в цифрову епоху? Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 2. С. 7–8.
68. Волощенко О. Проблеми удосконалення права інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 13.
69. Миджин Г. Є. Адміністративні методи та засоби захисту прав інтелектуальної власності. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 5. С. 152–155. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2020/36.pdf (дата звернення: 19.11.2025).
70. Капітаненко Н. П. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності. Правові новели. 2019. Вип. 7. Том 2. С. 72.
71. Котенко М.В. Інтелектуальна власність в правовій системі та правових уявленнях юристів Стародавнього Риму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2024. Вип. 2. С. 5-8
72. Васильєв Є.О. Становлення правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності на літературні та художні твори в країнах Європи. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 21-27.
73. Ковальова М.В. Роль деяких міжнародних договорів у сфері охорони промислової власності. Часопис Київського університету права. 2023. № 1. С. 110-115.
74. Хоменко І. І., Кравченко В. В. Питання організації менеджменту створення, охорони об'єктів права інтелектуальної власності та трансферу технологій у наукових установах. Бізнес Інформ. 2021. №8. С. 40–47.
75. Богданов В. Л., Капіца Ю. М. Винахідницька діяльність при проведенні досліджень і розробок та комерціалізації їх результатів. Вісник Національної академії наук України. 2016. № 12. С. 87– 98.

76. Дзюба О., Шевченко О. Економічно-правовий аналіз реалізації «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Економіка та суспільство. 2021. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/23> (дата звернення: 19.11.2025).
77. Дмитришин В. С. Побудова системи управління інтелектуальною власністю в науковій установі. Досвід ДНУ «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» ДУС. Наука, Технології, Інновації. 2019. № 3. С 22–28.
78. Шахбазян К. С. Права інтелектуальної власності в договорах на проведення досліджень і розробок Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Інформація і право. 2020. № 4. С. 172–180.
79. Кулаков Г. Т., Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І. Активізація інноваційного розвитку соціально орієнтованих економік Білорусі та України: проблеми та чинники. Проблеми економіки. 2020. № 3. С. 65–72.
80. Міценко Н. Г., Літвінов О. С. Управління розвитком інтелектуального капіталу підприємства з орієнтацією на цілі, можливості, ефективність та інноваційність. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 6 (288). С. 134-139.
81. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 137-143.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.1 Динаміка поданих заявок на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності за регіонами світу, за даними WIPO, од.

Об'єкт	Регіон	2020	2021	2022	2023	2024
Промисловий зразок	Африка	15,500	15,700	16,400	17,200	19,600
Промисловий зразок	Азія	983,800	1,048,400	1,042,800	1,053,000	1,064,400
Промисловий зразок	Європа	306,300	353,700	331,600	357,900	363,700
Промисловий зразок	Латинська Америка та Карибський регіон	15,100	17,400	17,000	18,000	21,900
Промисловий зразок	Північна Америка	58,300	69,000	65,100	69,100	78,300
Промисловий зразок	Океанія	8,800	9,600	9,700	10,400	11,500
Патент	Африка	16,100	19,300	23,000	21,700	19,100
Патент	Азія	2,189,400	2,299,400	2,349,900	2,438,900	2,612,500
Патент	Європа	357,900	357,600	355,100	365,100	362,700
Патент	Латинська Америка та Карибський регіон	52,100	55,100	56,800	55,000	55,600
Патент	Північна Америка	632,000	628,900	630,500	633,800	638,600
Патент	Океанія	35,100	39,300	39,400	37,800	36,500
Торгова марка	Африка	259,000	309,700	287,400	290,000	300,700
Торгова марка	Азія	12,314,600	12,632,200	10,536,100	10,178,600	9,990,000
Торгова марка	Європа	2,521,000	2,867,400	2,536,000	2,619,100	2,655,100
Торгова марка	Латинська Америка та Карибський регіон	856,300	1,044,500	1,065,600	1,076,800	1,145,400
Торгова марка	Північна Америка	1,017,500	1,075,300	920,600	881,800	930,000
Торгова марка	Океанія	208,200	244,400	210,200	202,700	207,100
Корисна модель	Африка	670	520	770	790	990
Корисна модель	Азія	2,951,900	2,877,960	2,977,070	3,089,920	3,211,110
Корисна модель	Європа	38,880	34,240	29,520	32,900	36,980
Корисна модель	Латинська Америка та Карибський регіон	4,550	4,160	4,020	4,270	5,110
Корисна модель	Океанія	4,410	7,840	260	170	80

Кількість чинних прав інтелектуальної власності за країнами, за статистикою
WIPO, 2020-2024 pp.

Патент					
Країна	2020	2021	2022	2023	2024
Китай	2,544,713	3,079,257	3,760,253	4,577,738	5,293,831
США	3,137,861	3,145,383	3,381,420	3,473,582	3,502,106
Японія	3,078,645	3,012,468	3,156,962	3,150,737	3,148,446
Південна Корея	1,256,888	1,312,526	1,428,792	1,513,483	1,581,900
Німеччина	1,012,884	1,004,827	1,247,979	1,256,850	1,264,240
Франція	530,976	525,071	584,093	589,937	591,325
Італія	429,426	411,254	414,295	412,666	415,504
Швейцарія	303,772	298,693	345,309	355,176	362,301
Сполучене Королівство	268,811	273,096	304,982	313,852	315,931
Нідерланди	217,404	211,260	243,648	236,002	238,517
Торгова марка					
Країна	2020	2021	2022	2023	2024
Китай	30,173,085	37,239,520	42,671,911	46,146,443	49,776,654
США	2,605,916	2,808,331	3,102,589	3,179,914	3,578,850
Індія	2,409,005	2,647,570	2,887,335	3,187,770	2,980,498
Бразилія	1,459,790	1,552,841	1,711,967	2,477,066	2,605,956
Сполучене Королівство	828,929	2,495,026	2,502,358	2,547,411	2,586,765
Японія	1,973,640	2,070,877	2,180,817	2,224,365	2,274,229
Мексика	1,292,538	1,419,666	1,549,560	1,666,781	1,808,925
Південна Корея	1,380,625	1,467,728	1,546,679	1,655,716	1,743,517
Франція	1,572,726	1,624,365	1,657,315	1,664,854	1,675,256
Туреччина	1,220,050	1,343,048	1,236,278	1,327,874	1,307,126
Промисловий зразок					
Країна	2020	2021	2022	2023	2024
Китай	2,187,356	2,580,532	2,831,512	3,233,684	3,073,912
США	371,870	381,549	389,540	424,718	448,554
Південна Корея	369,526	388,500	406,009	414,117	414,402
Сполучене Королівство	120,778	189,271	249,391	309,554	363,083
Японія	263,307	263,274	270,073	278,422	288,911
Туреччина	145,656	150,469	164,027	177,241	187,271
Індія	89,397	91,887	110,838	136,547	161,924
Австралія	50,559	54,995	54,561	56,003	58,756
Канада	42,906	44,414	49,944	52,938	56,115
Бразилія	46,972	49,452	56,155	46,510	54,585

Звіт подібності

Метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Управління об'єктами інтелектуальної власності світовий досвід та українська практика

Автор

Науковий керівник / Експерт

Бородата О.О.доц. Гурова Ю.С.

підрозділ

кафедра міжнародної економіки

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

17910

Кількість слів

КЦ

154812

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		17

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://www.businesslaw.org.ua/wp-content/Pidruchnyk_Pravo_intel_vlasnosti.pdf	47 0.26 %
2	http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/19234/1/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB.%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD.412%20%D1%81..pdf	24 0.13 %
3	https://ronl.org/referaty/gosudarstvo-pravo/392628/	23 0.13 %
4	ПМПД-24-2_Сичов_Іван_Олександрович_12.doc 1/3/2025 State Tax University course papers (Кафедра кримінального права та процесу)	20 0.11 %

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ
УКРАЇНИ»**

**КИЇВ
КНЕУ-2025**

УДК 339.922(477:4-672ЄС)

Організаційний комітет:

Баторшина Аділя Фатехівна - к.е.н., доцент
Бурмака Микола Олексійович - к.е.н., доцент
Вінська Оксана Йосипівна – к.е.н., доцент
Галенко Оксана Миколаївна – д.е.н., професор
Козачок Тетяна Сергіївна – к.е.н., доцент
Максименко Анна Вікторівна - к.е.н., доцент
Мозговий Олег Миколайович - д.е.н., професор
Сандул Марія Станіславівна - к.е.н., доцент
Солодковський Юрій Мечиславович – к.е.н., доцент
Столярчук Ярослава Михайлівна - д.е.н., професор
Федірко Олександр Анатолійович – д.е.н., доцент
Фурсова Олена Вікторівна - к.е.н., доцент
Черницька Тетяна Володимирівна - к.е.н., доцент
Яценко Ольга Миколаївна - д.е.н., професор

(Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана)

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

«Євроінтеграційний вектор економічного зростання України»: зб. матеріалів II Студентської наук.-практ. Інтернет-конф.[Електронний ресурс], 20 листопада 2025 р., м. Київ. – Київ: КНЕУ, 2025. – 285 с.
ISBN

У збірнику подано тези доповідей здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, факультету міжнародної економіки і менеджменту.
УДК 339.922(477:4-672ЄС)

ЗМІСТ

Басенко М. О.	9
Виклики та можливості для національного експорту високотехнологічної продукції в умовах глобальної нестабільності	
Богодист Я.Д.	12
Вплив інтеграції до ринків ЄС на секторальну привабливість України	
Бращенко Д.Л.	15
Напрями використання штучного інтелекту у міжнародній торговельно-маркетинговій діяльності	
Гринчук А. С.	17
Конкурентні позиції країн на глобальному ринку зброї	
Краснопольська С.О.	22
Вплив персоналізованих маркетингових стратегій на поведінку споживачів у глобальному середовищі	
Колісник К.В.	24
Потенціал цифрового маркетингу у просуванні українського експорту	
Лукашенко Р.В.	27
Сутність та еволюція концепції глобального Півдня	
Тарасова Є.Р.	30
Інституційні та міжнародно-правові механізми розв'язання економічних конфліктів у міжнародному бізнесі	
Motuzka A.	32
Adaptation Of Coca-Cola's Marketing Mix To EU	
Анікін Б.М.	34
Детермінанти глобального конкурентного лідерства країн в умовах глобалізації	
Безруков Р.В.	38
Міжнародні стратегії лід-менеджменту у B2B секторі	
Богуславська К.О.	40
Незалежні інституції та державні підприємства як складова національної безпеки України в процесі євроінтеграції	
Бондаренко І.С.	44
Національні політики детінізації економіки	
Бородата О.О.	47
Управління об'єктами інтелектуальної власності: світовий досвід та українська практика	
Бурангулова В. В.	49
Outsourcing In International Corporate Activities (Toyota's Case)	
Вакуленко Ю.С	50
Від національної стійкості до міжнародної репутації: стратегії ціннісних комунікацій як інструмент економічної інтеграції України до ЄС	
Вінниченко Є. А.	53
Життєвий цикл стартапів і етапи венчурного фінансування	
Гапонова М.Б.	56
ESG-принципи як стратегічний інструмент сталого розвитку України в умовах євроінтеграції	
Грабар О.В.	58
Управління маркетингом в міжнародних корпораціях на прикладі компанії MCDONALD'S	
Грищенко М.А.	60

УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

В умовах глобалізації, цифровізації та становлення інноваційної економіки ефективне управління об'єктами інтелектуальної власності набуває стратегічного значення для розвитку підприємств і державних інституцій. У світовій практиці діють ефективні системи охорони та комерціалізації інтелектуальних прав, що підтримують інноваційний розвиток [1].

В сучасній літературі інтелектуальна власність розглядається як стратегічний ресурс, що забезпечує підприємствам конкурентні переваги, підвищує їхню здатність до інноваційної діяльності та сприяє розвитку національних інноваційних систем [2, с. 134–137]. Традиційні теоретичні моделі зосереджуються на захисті прав авторів і винахідників за допомогою інструментів патентного, авторського та суміжного права, що забезпечують винагороду авторам та стимулюють інновації.

Інтеграція України до глобальних інноваційних мереж потребує вдосконалення законодавства, розвитку технопарків і кластерів, а також дієвих механізмів трансферу технологій. В країні вже реалізуються кроки у напрямку інтеграції до європейських наукових програм, зокрема Horizon Europe, що дає можливість українським ученим долучатися до міжнародних грантів і підвищувати рівень професійної експертизи.

Сучасна динаміка світових інноваційних процесів свідчить про зростання ролі цифрових технологій, штучного інтелекту, робототехніки та біоінженерії. Вітчизняні підприємства мають значний потенціал у цих сферах, однак реалізація науково-технічного потенціалу потребує створення умов для розвитку стартапів, венчурного інвестування та доступу до сучасної інфраструктури. Використання фінансових інструментів — грантів, пільгових кредитів та інвестиційних фондів — сприяє становленню інноваційної екосистеми й залученню міжнародних ресурсів [3, с. 65–72]. Важливою складовою процесу інтеграції є активізація участі українських науково-дослідних установ у міжнародних консорціумах, що дозволяє ефективніше обмінюватися технологічними знаннями та швидше реагувати на зміни глобального ринку.

Світовий досвід показує, що ефективна комерціалізація інновацій забезпечується взаємодією науки, освіти й бізнесу та розвитком інкубаторів і технопарків. Україні необхідно розвивати інфраструктуру та культуру управління інтелектуальною власністю. Інтеграційні механізми повинні враховувати особливості національної економіки, технологічний рівень підприємств і наявний науковий потенціал, що дає змогу визначати пріоритетні напрями досліджень та інноваційного розвитку [4, с. 134–139].

Підтримка інноваційної діяльності на державному рівні забезпечує підвищення конкурентоспроможності українських виробників і сприяє їх включенню до світових ланцюгів доданої вартості.

Серед основних перешкод на шляху інтеграції — недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності, слабка комерціалізація наукових розробок та обмежена участь українських учених у міжнародних програмах. Вирішення цих проблем можливе завдяки вдосконаленню правових і організаційних механізмів, розвитку центрів трансферу технологій і платформ для ліцензування, що знижує транзакційні витрати й пришвидшує впровадження наукових результатів у виробництво.

Пріоритетними напрямками інтеграції є розвиток цифрових технологій, біотехнологій, енергетики та машинобудування. Поширення венчурного фінансування та грантової підтримки дослідників стимулює появу нових стартапів і міжнародних партнерств, сприяючи впровадженню інновацій у виробничу сферу [5, с. 137–143]. Створення сучасних центрів трансферу технологій і цифрових платформ забезпечує ефективну комунікацію між учасниками інноваційного процесу, прозорість управління та скорочення часу виходу нових продуктів на ринок.

Висновок. Інтеграція України у світовий інноваційний простір вимагає системного вдосконалення правового поля, розвитку інституційної підтримки науки й бізнесу, активізації міжнародного партнерства та впровадження ефективних механізмів трансферу технологій. Комплексний підхід до цих процесів сприятиме зміцненню науково-технічного потенціалу країни, прискоренню інноваційного розвитку та формуванню економіки, заснованої на знаннях. Перспективи успішної інтеграції визначатимуться здатністю держави ефективно адаптувати міжнародні практики до національних умов, стимулювати інноваційну активність та забезпечувати сталий зв'язок між освітою, наукою і бізнесом.

Список літератури:

1. Сенюта В. Інтелектуальна власність: проблеми традиційних способів обґрунтування. Право і громадянське суспільство : електронне видання. 2016. № 1(13). URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3534/1/seniuta_d.pdf (дата звернення: 13.11.2025)
2. Бондаренко О. О. Стан правової охорони і захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні під час війни. Часопис Київського університету права. 2023. № (2). С.134-137.
3. Кулаков Г. Т., Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І. Активізація інноваційного розвитку соціально орієнтованих економік Білорусі та України: проблеми та чинники. Проблеми економіки. 2020. № 3. С. 65–72.
4. Міценко Н. Г., Літвінов О. С. Управління розвитком інтелектуального капіталу підприємства з орієнтацією на цілі, можливості, ефективність та

інноваційність. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 6 (288). С. 134-139.

5. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки) : зб. наук. пр. Харків : НТУ, 2018. № 15 (1291). С. 137-143.

Бурангулова В. В.

Науковий керівник - к.е.н, доцент кафедри міжнародного менеджменту Жеваго А.В.

OUTSOURCING IN INTERNATIONAL CORPORATE ACTIVITIES (TOYOTA'S CASE)

Outsourcing has become a defining strategy in international business, enabling companies to increase efficiency and competitiveness by transferring selected internal functions to external providers. The concept originates from the phrase “outside resourcing,” referring to obtaining external resources to support operations [1]. Although outsourcing has existed for over two centuries, globalization and technological advancement have made it a central management practice.

The primary goal of outsourcing is cost optimization. Firms often delegate non-core functions—such as manufacturing, logistics, or IT—to specialized providers that perform these tasks more efficiently. Labor costs are a key factor; by using contract workers or third-party services, companies reduce wage and benefit expenses while adjusting workforce size as demand shifts. Overhead reduction is another driver, as outsourcing eliminates costs related to facility maintenance, utilities, and indirect labor [2].

Outsourcing also enhances flexibility, allowing companies to expand or contract production capacity without heavy capital investment. Additionally, it provides access to advanced technologies and specialized knowledge, improving productivity and innovation. In global contexts, outsourcing supports market expansion and risk management by sharing operational responsibilities with external partners.

Outsourcing can be categorized by function—such as Business Process Outsourcing (BPO), Information Technology Outsourcing (ITO), Legal Process Outsourcing (LPO), Knowledge Process Outsourcing (KPO), and Manufacturing Outsourcing—or by location, including offshoring (to foreign countries), nearshoring (to neighboring regions), and onshoring (within the same country) [3].

Toyota Motor Corporation exemplifies strategic outsourcing in international operations. Approximately 70% of Toyota's vehicle components are outsourced, while the remaining 30% are produced in-house to maintain control over core technologies like engines and transmissions [4].

In the fiscal year ending March 2025, Toyota produced roughly nine million vehicles, generating 48 trillion yen in revenue [5]. Achieving this level of output depends on a finely tuned supplier network operating under the principles of the Toyota Production System (TPS).

Each Toyota vehicle consists of roughly 30,000 parts, far too many for internal production. Toyota works directly with about 400 Tier 1 suppliers in Japan and oversees an extended network of more than 60,000 suppliers worldwide, with annual